

Financiële situatie van de Brusselse lokale besturen

Budget 2017

Gemeenten

Provincies

OCMW's

Politiezones

Hulpverleningszones

De lokale besturen in de Belgische overheidsfinanciën

In het kader van zijn traditionele studie over de financiën van de lokale besturen heeft Belfius Bank de meest recente ontwikkelingen onder de loep genomen in de drie gewesten van het land.

Vooraleer dieper in te gaan op de vooruitzichten volgens het budget 2017 van de Brusselse lokale besturen, schetst deze analyse eerst het macro-economisch plaatje van de lokale besturen in de Belgische overheidsfinanciën zoals dat naar voren komt uit de meest recente nationale rekeningen 2016. De analyses 2017 voor de lokale besturen in het Vlaams Gewest en het Waals Gewest zijn beschikbaar op www.belfius.be/onzestudies.

Om een meer volledig beeld van de sector te kunnen geven, neemt de Belfius-studie niet alleen de gemeenten op, maar ook de provincies, de OCMW's, de politiezones en de hulpverleningszones.

De lokale besturen in de nationale rekeningen 2016

Lopende uitgaven onder controle door kleiner aantal personeelsleden

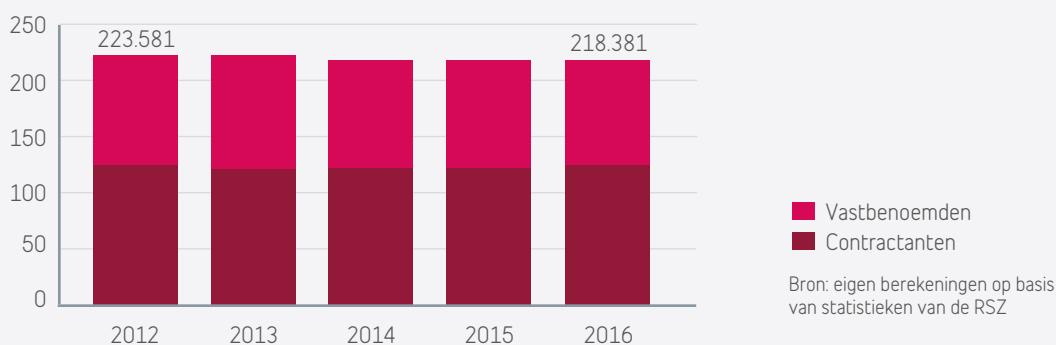
Op basis van de statistische gegevens van de nationale rekeningen¹ komen de uitgaven van de lokale overheid² in 2016 uit op 29,7 miljard EUR, dat is 13,2% van de totale overheidsuitgaven en 7% van het bbp.

Sinds 2012, bij het begin van de huidige lokale bestuursperiode, hebben de besturen de evolutie van hun uitgaven nagenoeg volledig gestabiliseerd. De uitgaven namen amper toe, met gemiddeld 0,1% per jaar.

Die stabilisering van de totale uitgaven in de loop van de periode 2012-2016 was mogelijk dankzij een daling van de rentelasten (-6,6% per jaar) en van de kapitaaluitgaven (-6% per jaar), die samen de stijging van de courante uitgaven (+1,2% per jaar) hebben gecompenseerd. Ook een zwakke inflatie in de loop van de voorbije periode droeg hiertoe bij.

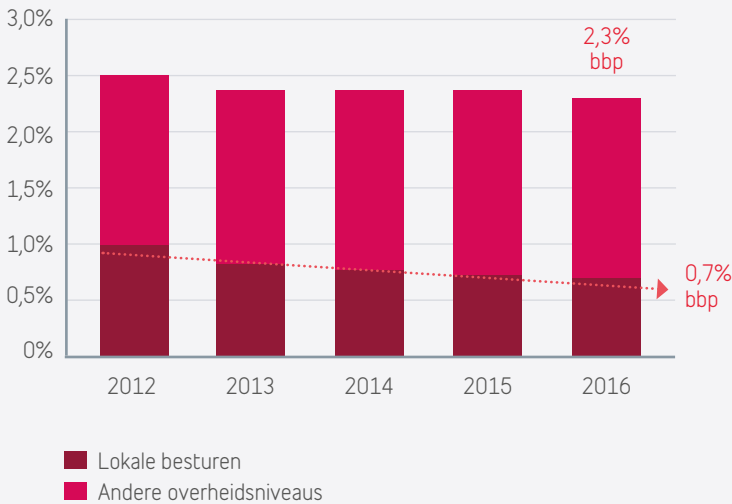
Een andere verklarende factor is de daling van het aantal personeelsleden. Volgens de statistische gegevens van de RSZ is het aantal voltijdse equivalenten (VTE) immers gedaald met 5.200 eenheden (of -2,3%) tijdens de voorbije 4 jaar. De sterkere afname van het aantal vastbenoemden (-3,9%) zal evenwel zorgen voor een verdere uitholling van de basis waarop de bijdragen aan het pensioenstelsel worden berekend, wat de financiering ervan nog meer in het gedrang dreigt te brengen en zal leiden tot verdere verhogingen van onder meer de responsabiliseringsbijdragen.

1.000 VTE | Evolutie van het aantal personeelsleden van lokale besturen

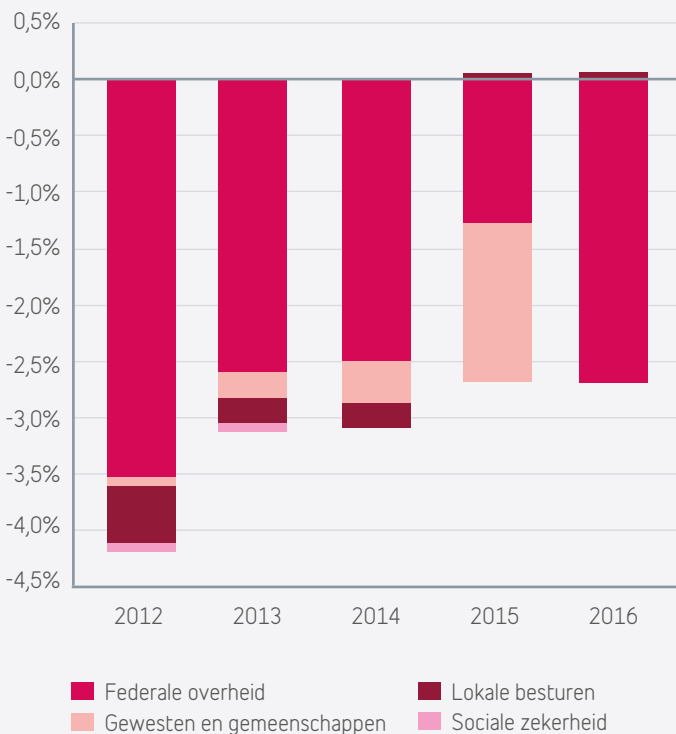
1 Statistieken van het INR die werden uitgewerkt op basis van de definities van het Europees Systeem van de nationale rekeningen (ESR2010).
2 In ESR omvat de subsector (S1313) van de lokale besturen de gemeenten, de provincies, de OCMW's, de politiezones, de hulpverleningszones en andere lokale instanties die geen marktdiensten aanbieden (d.w.z. tal van autonome lokale bedrijven en intercommunales).

Evolutie van de overheidsinvesteringen -% van bbp

Bron: INR

Evolutie van het ESR-saldo van de Belgische overheid per overheidsniveau -% van bbp

Bron: INR

Overheidsinvesteringen nemen af, onder meer door minder lokale investeringen

De investeringen van de lokale besturen bedroegen 3,1 miljard EUR in 2016, tegen 4 miljard EUR in 2012, een daling met bijna 30%.

Hoewel 2012 een jaar was met lokale verkiezingen en dus met een hoog investeringspeil, is er in 2016, halverwege de bestuursperiode, nog geen herstel van de investeringen in zicht, zoals dat zich traditioneel in vorige bestuursperiodes voordeed. Integendeel, de dalende trend houdt aan.

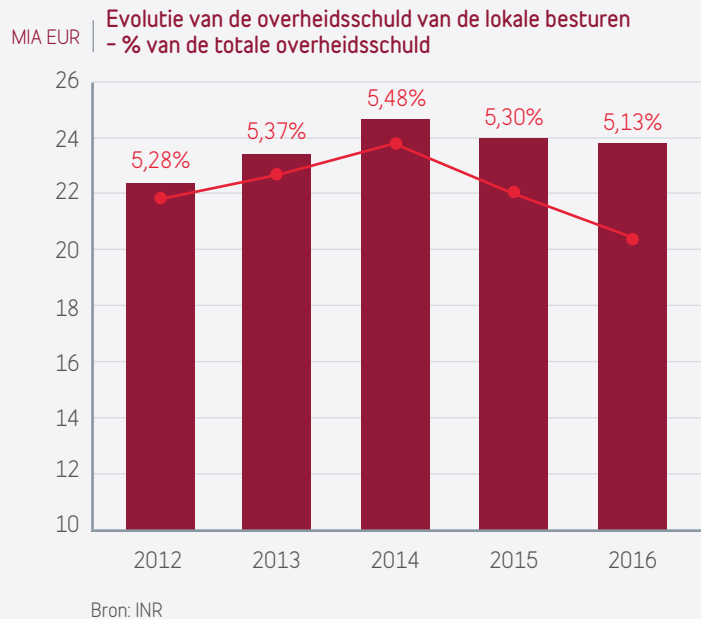
Dat historisch lage investeringspeil bij de lokale besturen verergert nog het lage peil van Belgische overheidsinvesteringen dat onder het Europees gemiddelde blijft.

Lokale besturen dragen positief bij aan het begrotingstraject

Tijdens diezelfde periode konden de lokale besturen hun financieringssaldo met gemiddeld 2,5% per jaar aanzienlijk verbeteren. Dat saldo is de voorbije twee jaar zelfs positief geworden (+267 miljoen EUR in 2015 en +683 miljoen EUR in 2016), zodat de lokale besturen een positieve bijdrage leverden aan het saldo voor alle openbare besturen (volgens de Europese boekhoudnormen) in de context van het Europees en Belgisch Stabiileitspact.

Schuld van de lokale besturen neemt af

Onder meer als gevolg van de gematigde investeringsdynamiek, is de schuld van de lokale besturen teruggevallen tot onder de drempel van de 24 miljard EUR en vertegenwoordigt ze in 2016 nog maar 5,13% van de totale overheidsschuld.

Belang van de lokale besturen in de Belgische overheidsfinanciën

Globaal genomen leggen de Belgische lokale besturen goede begrotingsprestaties voor in de context van het Europees Stabiliteitspact. Deze goede financiële situatie moeten we echter nuanceren: ze is immers deels het gevolg van een verdere terugval van de lokale investeringen, en bovendien moet de toekomstige financiering van het pensioenstelsel van vastbenoemd personeel bij de lokale besturen verzekerd worden.

Financiële situatie van de Brusselse lokale besturen Budget 2017

Trends en kerncijfers	7
Financieel gewicht van de Brusselse lokale besturen	8
Exploitatie-uitgaven	10
Personeelsuitgaven	12
Werkingsuitgaven	15
Overdrachtuitgaven	16
Schulduitgaven (financiële lasten)	18
Exploitatie-ontvangsten	19
Belastingontvangsten	21
Fondsen en toelagen	25
Eigen ontvangsten	27
Investeringsen en hun financiering	29
Budgetsaldi	32
De lokale besturen en het veiligheidsbeleid (politie- en hulpverleningszones)	34
De financiën van de politiezones	34
De financiën van de hulpverleningszones	40

Trends en kerncijfers

- Het **totale budget** van de Brusselse lokale besturen (19 gemeenten en OCMW's, 6 politiezones) bedraagt **4,7 miljard EUR** of **3.971 EUR per inwoner**.
- Terwijl de groei van de **exploitatie-uitgaven** (82% van de totale uitgaven) goed onder controle blijft (+1,5%) in vergelijking met 2016, noteren de besturen een vertraagde toename van het volume aan lokale investeringsprojecten van 3,6% in 2017 (tegenover +12,2% in 2016).
- Die **ingehouden groei van de exploitatie-uitgaven** (+1,5%) kan meer in het bijzonder worden verklaard door de lagere financiële kosten (-3,0%), door de werkingsuitgaven die zeer goed onder controle zijn (+0,7%) en ook door de tragere toename van de overdrachtuitgaven (+1,5%). De personeelsuitgaven stijgen dan weer sneller, nl. met 2,3%.
- Op basis van de RSZ-statistieken komt het **aantal werknemers** bij de lokale besturen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest³ uit op 30.162 VTE (voltijdse equivalenten) tijdens het laatste kwartaal van 2016, dat is een heel lichte terugval met 7 VTE in vergelijking met het laatste kwartaal van 2015. Het **aandeel van het statutair personeel** bedraagt gemiddeld 44% voor de Brusselse lokale besturen, maar vertoont grote verschillen afhankelijk van het soort bestuur (van 97% in de politiezones tot minder dan 20% in de OCMW's).
- De **belastingontvangsten** van de Brusselse lokale besturen bedragen 1.184 miljoen EUR, dat is 996 EUR per inwoner. In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest stijgt de **gemiddelde gemeentelijke aanslagvoet (aantal opcentiemen)** in 2017 naar 2.917 centiemen, tegen 2.904 in 2016 (+0,4%); slechts één Brusselse gemeente heeft besloten om zijn aanslagvoet op te trekken. De **gemiddelde aanslagvoet van de gemeentelijke opcentiemen op de personenbelasting** bedraagt 6,42% in 2017, tegen 6,54% in 2015; 5 Brusselse gemeenten hebben besloten hun aanslagvoet voor het aanslagjaar 2017 te verlagen.
- Alle Brusselse lokale besturen samen noteren een tekort van 6,5 miljoen EUR voor het eigen dienstjaar voor het budget 2017 en een overschot van 164,3 miljoen EUR voor het algemeen totaal (d.w.z. eveneens rekening houdend met het resultaat van vorige dienstjaren en met de overboekingen). De **Brusselse gemeenten alleen al** laten voor het **eigen dienstjaar** 2017 een tekort optekenen van 12,7 miljoen EUR, dat is 0,8% van hun gewone ontvangsten. Voor het **algemeen totaal** bedraagt het saldo voor alle Brusselse gemeenten samen 135 miljoen EUR.

3 Enkel voor de gemeenten, OCMW's en de politiezones.

Financieel gewicht van de Brusselse lokale besturen

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest telt 19 gemeenten en evenveel OCMW's. Er zijn 6 politiezones op het grondgebied.

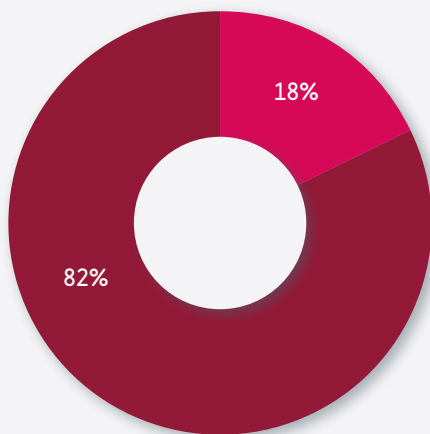
Op het vlak van de investeringen, de lopende uitgaven en het personeelsbestand zijn de lokale besturen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest belangrijke actoren voor de lokale en de regionale economie.

Al die lokale besturen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zijn voor 2017 goed voor een totaalbudget van 4,7 miljard EUR, of 3.971 EUR per inwoner.

De **exploitatie-uitgaven** komen uit op 3,9 miljard EUR (of 82%), terwijl de **investeringsuitgaven** becijferd werden op 850 miljoen EUR.

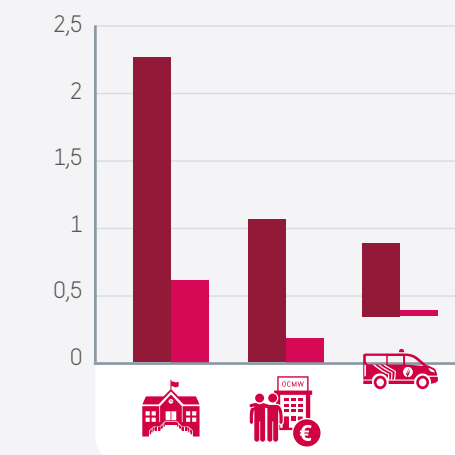
Ter informatie: het regionaal bbp werd in 2015 op bijna 75 miljard EUR⁴ geraamd, terwijl het budget 2017 van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest 5,7 miljard EUR vertegenwoordigt.

Verhouding gewone en buitengewone uitgaven - Totaal Brusselse lokale sector - Budget 2017

■ Gewone uitgaven (exploitatie)
■ Buitengewone uitgaven (investerings)

Verhouding gewone en buitengewone uitgaven per type van lokaal bestuur - Budget 2017

	Aantal	19	19	6
% in totale uitgaven		61%	27%	12%
Investerings/Totale uitgaven		75%	22%	3%

⁴ Bron BISA (Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse).

Het reëel financieel gewicht van de lokale besturen is echter kleiner dan die brutobedragen. Aan de ene kant worden niet alle uitgaven daadwerkelijk gedaan, aangezien het om budgetvooruitzichten gaat. Dat is vooral het geval voor de investeringen, waarvan de realisatiegraad doorgaans vrij laag is ($\pm 50\%$). Aan de andere kant bevat het totale budget van de lokale besturen bepaalde interne overdrachten tussen lokale besturen, zoals de gemeentelijke toelagen aan de OCMW's en aan de politiezones. Ter info: in de budgetten 2017 bedragen die interne overdrachten tussen de lokale besturen 686 miljoen EUR, die in geconsolideerd opzicht niet mogen worden meegerekend.

Wat de werkgelegenheid betreft, ten slotte, kwam het aantal werknemers bij de Brusselse lokale besturen (op basis van de RSZ-statistieken) eind 2016 uit op 30.162 VTE (voltijdse equivalenten).

De totale uitgaven van de Brusselse lokale besturen groeien volgens de budgetten 2017 zeer matig, met 1,8%. Terwijl de groei van de exploitatie-uitgaven goed onder controle blijft (+1,5%), noteren de besturen een volumetoename aan investeringsprojecten van 3,6% in 2017, hoewel dit ook een kleinere groei is dan de 12,2% volgens het budget 2016.

Bij de lokale besturen nemen de gemeenten 61% van de totale uitgaven voor hun rekening, tegen 27% voor de OCMW's en 12% voor de politiezones. Wat de investeringen aangaat, is het overwicht van de gemeenten nog meer uitgesproken, aangezien zij op zich al verantwoordelijk zijn voor 75% van de investeringsuitgaven van de lokale besturen.

Methodologisch kader

De analyse baseert zich op de initiële budgetten 2016 en 2017 van de Brusselse lokale besturen, nl. gemeenten, OCMW's en politiezones.

De perimeter van de lokale sector (S1313) volgens ESR is nog ruimer, aangezien er ook heel wat gemeentebedrijven en gemeentelijke vzw's worden meegeteld, alsook een aantal intercommunales.

De representativiteitsgraad (ten opzichte van de bevolking) bedraagt 100% voor de gemeenten, 89% voor de OCMW's en 81% voor de politiezones.

De statistieken van het aantal werknemers bij de lokale besturen komen van de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid (RSZ).

Meer gedetailleerde statistieken zijn beschikbaar op www.belfius.be/onzestudies.

Exploitatie-uitgaven

Volgens de budgetten 2017 bedragen de **exploitatie-uitgaven** van Brusselse lokale besturen bijna 3,9 miljard EUR (of 3.257 EUR per inwoner), wat neerkomt op een stijging van gemiddeld 1,5% ten opzichte van 2016 en een relatief matige toename is. Die ingehouden groei van de exploitatie-uitgaven kan meer in het bijzonder worden

verklaard door de lagere financiële kosten (-3,0%), door de werkingsuitgaven die zeer goed onder controle zijn (+0,7%) en ook door de tragere toename van de overdrachtuitgaven (+1,5%). De personeelsuitgaven stijgen dan weer sneller, nl. met 2,3%.

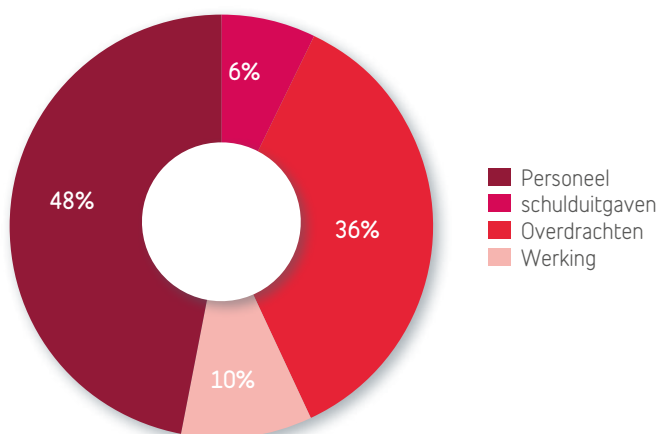
Exploitatie-uitgaven en groeipercentage 2016-2017 (per uitgavengroep en per type van lokaal bestuur)

	In Mio EUR	In EUR/inw.	Evolutie (t.o.v. 2016)
Personeel	1.846	1.554	2,3%
Werking	391	329	0,7%
Overdrachten	1.373	1.156	1,5%
Schuld	244	205	-3,0%
Overboekingen	14	12	-14,8%
Totale gewone uitgaven	3.868	3.257	1,5%
Gemeenten	2.250	1.894	1,90%
OCMW's	1.060	893	-0,10%
Politiezones	558	470	2,70%

De **structuur van de exploitatie-uitgaven** (gewone dienst) van de lokale besturen kan worden onderverdeeld in vier grote categorieën:

- > de personeelsuitgaven (lonen en diverse bijdragen);
- > de werkingsuitgaven (diverse behoeften, onderhoudskosten, energieverbruik,...);
- > de overdrachtuitgaven (voornamelijk de sociale bijstand die het OCMW toekent, de toelagen aan de lokale verenigingen maar ook de interne overdrachten aan de lokale besturen zoals de gemeentelijke toelage aan het OCMW en aan de politiezone);
- > En, ten slotte, de financiële lasten (de rentelasten maar ook de terugbetaling van het leningskapitaal).

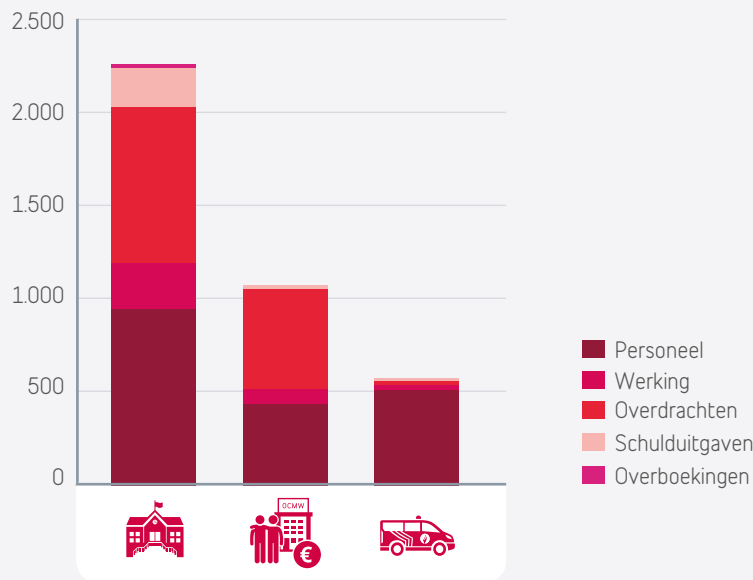
Structuur van de exploitatie-uitgaven volgens economische groep - Budget 2017

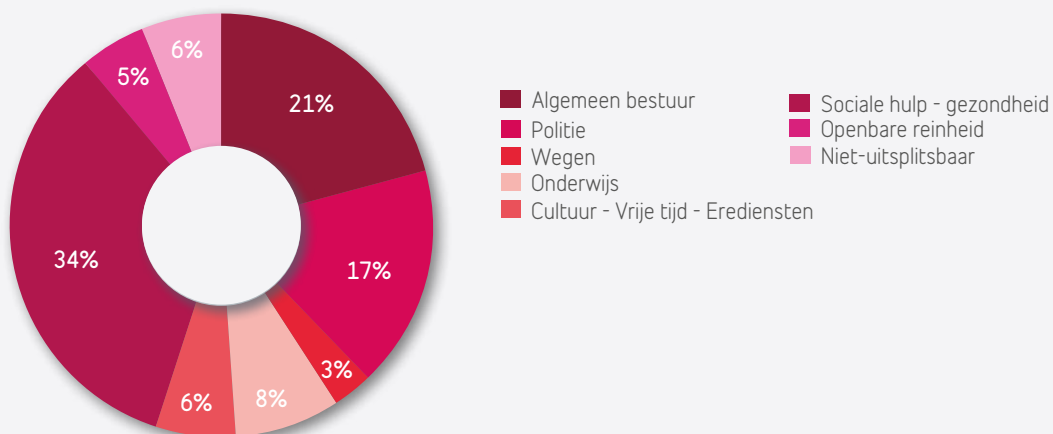
De structuur van de exploitatie-uitgaven verschilt naargelang het type van lokaal bestuur. De personeelsuitgaven wegen sterk door voor de politiezones. De overdrachtuitgaven wegen zwaarder voor de gemeenten (toelage aan het OCMW, de politiezone, de kerkbesturen,...) en, vooral, voor de OCMW's (diverse vormen van sociale bijstand aan gezinnen). Van elke 100 EUR die de OCMW's uitgeven, gaat 50 EUR naar overdrachtsuitgaven (tegen 37 EUR voor de gemeenten).

Het belangrijkste activiteitsdomein in termen van budgetten is dat van de sociale bijstand en de gezondheidszorg, dat alleen al 34% van de exploitatie-uitgaven van alle Brusselse lokale besturen voor zijn rekening neemt. De uitgaven voor algemeen bestuur vertegenwoordigen 21% van de totale uitgaven. De politie neemt plaats drie in met een aandeel van 17%. Onderwijs (de lonen van het gesubsidieerd onderwijzend personeel niet meegerekend), cultuur, vrije tijd en erediensten en openbare reinheid nemen tussen 5% en 8% van de totale uitgaven voor hun rekening.

MIO EUR | Uitsplitsing volgens economische groep en volgens type van lokaal bestuur - Budget 2017

Functionele indeling van de gewone uitgaven⁵ - Budget 2017

⁵ Cijfers zonder de gemeentetoelage aan het OCMW en de politiezone.

Personeelsuitgaven

Personeelsuitgaven van de Brusselse lokale besturen - Budget 2017

	In Mio EUR	In EUR/inw.	Evolutie (t.o.v. 2016)
Gemeenten	929	782	3,0%
OCMW's	425	357	-0,1%
Politiezones	493	415	3,1%
Totaal personeelsuitgaven	1.846	1.554	2,3%

Aantal personeelsleden (VTE) - Brusselse lokale besturen

	2016	In %	Evolutie (t.o.v. 2015)	Evolutie in %
Gemeenten en regies	15.592	52%	-63	-0,4%
OCMW's	8.583	28%	117	1,4%
Politiezones	5.988	20%	-62	-1,0%
Totaal	30.162	100%	-7	0,0%

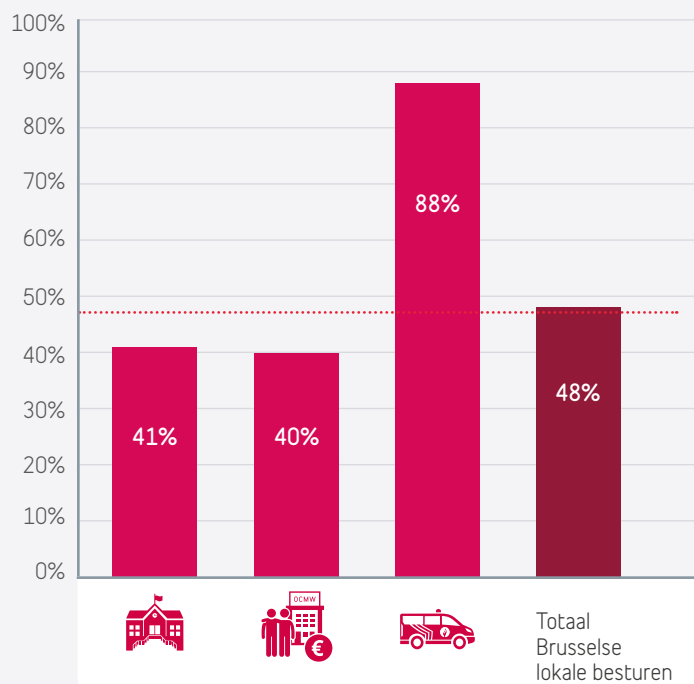
Bron: RSZ - Statistieken

De **personeelsuitgaven** van de Brusselse lokale besturen (de lonen van het gesubsidieerd onderwijzend personeel niet meegerekend) bedragen 1.846 miljoen EUR, een toename met 2,3%. In werkelijkheid is die evolutie meer uitgesproken bij de gemeenten en de politiezones (+3,0%), terwijl ze zeer lichtjes negatief is bij de OCMW's (-0,1%).

Aangezien het personeelsbestand van de lokale besturen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest nagenoeg stabiel blijft, is de toename van de personeelsuitgaven vooral het resultaat van de indexering (overschrijding van de spilindex van het openbaar ambt in mei 2017), de baremieke aanpassingen en de hogere bijdragen aan de pensioenlasten.

Op basis van de RSZ-statistieken komt het aantal personeelsleden bij de lokale besturen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest⁶ uit op 30.162 VTE (voltijdse equivalenten) tijdens het laatste kwartaal van 2016, dat is een heel lichte terugval met 7 VTE in vergelijking met het laatste kwartaal van 2015. Die bijna-stabilisering is in werkelijkheid het gevolg van een lichte daling van het aantal VTE bij de gemeenten (-0,4%) en de politiezones (-1,0%) die wordt gecompenseerd door een toename van het aantal VTE bij de OCMW's (+1,4%).

Aandeel van de personeelsuitgaven (in % van het totaal) - Budget 2017

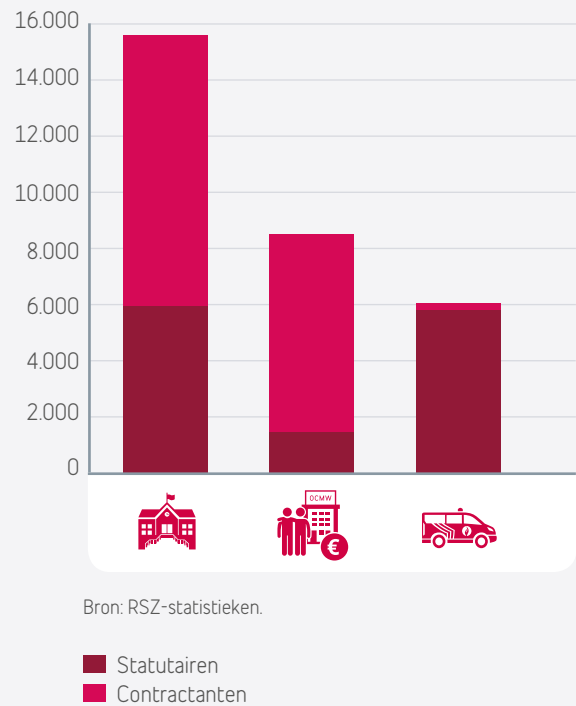
⁶ Enkel voor de gemeenten, OCMW's en de politiezones.

Het aandeel van het statutair personeel bedraagt gemiddeld 44% voor de Brusselse lokale besturen, maar vertoont grote verschillen afhankelijk van het soort bestuur (van 97% in de politiezones tot minder dan 20% in de OCMW's).

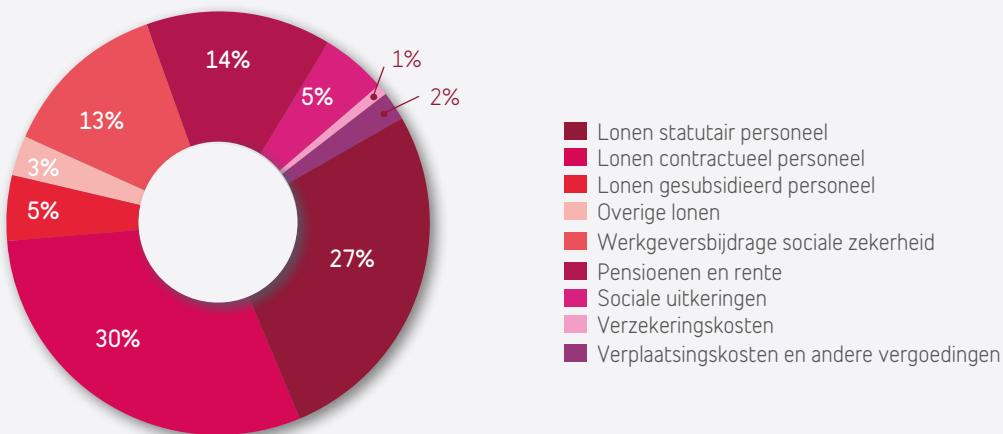
De lonen van het (statutair en contractueel) gemeentepersoneel vertegenwoordigen 62% van de totale personeelskosten in de budgetten 2017. Terwijl de lonen van de vastbenoemde personeelsleden stagneren in 2017 (-0,7%), stijgen die van de contractuele personeelsleden fors (+5,1%). Die trend geldt voor zowel de gesubsidieerde contractuelen (+4,3%) als voor de overige contractuelen ten laste van de gemeenten (+5,1%). De pensioenlasten (14% van de personeelskosten) nemen toe met 3,1%, dat is iets minder snel dan in de andere regio's van het land.

De lokale besturen dragen integraal de last van de pensioenen van hun benoemde ambtenaren en hun rechthebbenden zonder financiële tegemoetkoming van de federale overheid (cf. kader blz. 14). De komende jaren zal de pensioenproblematiek vermoedelijk blijven wegen op het budget van de lokale besturen door de geleidelijke stijging van de bijdragevoeten (basis- en responsabiliseringspercentage).

Spreiding van het aantal personeelsleden per type van bestuur en volgens statuut (in VTE)

Structuur van de personeelskosten* voor de Brusselse gemeenten - Budget 2017

(*) Het gesubsidieerd onderwijzend personeel niet meegerekend

Uitdaging voor de lokale besturen: de pensioenproblematiek van het vastbenoemd personeel

Het financieringsstelsel van de pensioenen van vastbenoemde ambtenaren bij de lokale besturen vormt een apart pensioenstelsel dat alleen gedragen wordt door de lokale besturen zelf. Het repartitieprincipe is van toepassing, waarbij de relatief beperkte basis van bijdragebetalers, nl. de vastbenoemde ambtenaren bij de lokale besturen, de voorbije jaren structureel kleiner geworden is.

Een grondige hervorming van het financieringsstelsel legde na 2011 de lokale besturen een financiële inspanning op die ongetwijfeld nog heel wat jaren zal moeten volgehouden worden. Naast de basisbijdrage waarvan het percentage geleidelijk werd opgetrokken, voorziet de hervorming ook een responsabiliseringscoëfficiënt die een lokaal bestuur aangerekend krijgt wanneer de pensioenlasten hoger liggen dan de ontvangen bijdragen van een bestuur. Die coëfficiënt wordt jaarlijks door de RSZ bepaald voor het voorbije jaar en ligt sinds 2012 op 50%, maar zou de eerstvolgende jaren kunnen stijgen. De impact van die responsabiliseringsbijdrage verschilt sterk van bestuur tot bestuur, afhankelijk van de inbreng van de actieve bijdragers en de reële pensioenlasten.

De oorspronkelijke ramingen voor deze responsabiliseringsbijdrage gaven in 2014 al aan dat de bedragen de komende jaren exponentieel zullen oplopen.

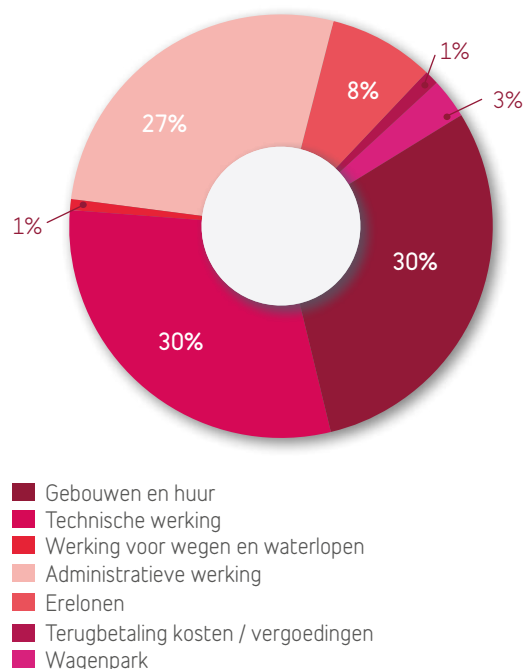
Naast het louter financiële kader, hebben heel wat aspecten van de pensioenproblematiek te maken met modern personeelsbeleid, namelijk met de strategische keuze tussen vastbenoemde en contractuele aanwerving, met het harmonieus samengaan van beide statuten op de werkvloer, met de personeelsplanning om het vertrek van oudere werknemers met hun knowhow op te vangen en ten slotte met personeelsvorming om bestaande competenties binnen de organisatie te ontwikkelen.

Werkingsuitgaven

De **werkingsuitgaven** van de lokale besturen bedragen 391 miljoen EUR, dat is 10% van de exploitatie-uitgaven. Ze omvatten de algemene kosten voor de regelmatige werking van de administratie: administratieve kosten, verwarming, informatica, onderhoud van de gebouwen, telecommunicatie, diverse benodigheden enz. Dankzij de zeer lage inflatie en de dalende energiekosten stijgen de werkingsuitgaven vrij matig (+0,7%). Dat groeipercentage vertoont echter verschillen voor de diverse soorten besturen, met 2% voor de gemeenten, 1,1% voor de politiezones en -2,9% voor de OCMW's.

Wat de gemeenten betreft, verbergt de zwakke algemene stijging van de werkingsuitgaven (+2,0%) vrij tegenstrijdige ontwikkelingen voor de diverse componenten van die uitgaven. Onderstaande grafiek vestigt de aandacht op de (positieve of negatieve) bijdragen van die verschillende componenten in de globale evolutie van de werkingsuitgaven tussen 2016 en 2017. De voornaamste componenten die aan de basis liggen van de hogere werkingsuitgaven zijn de erelonen, de administratieve kosten en de technische werking. Daartegenover staat dat de werkingsuitgaven van de gebouwen en de huurgelden zijn gedaald.

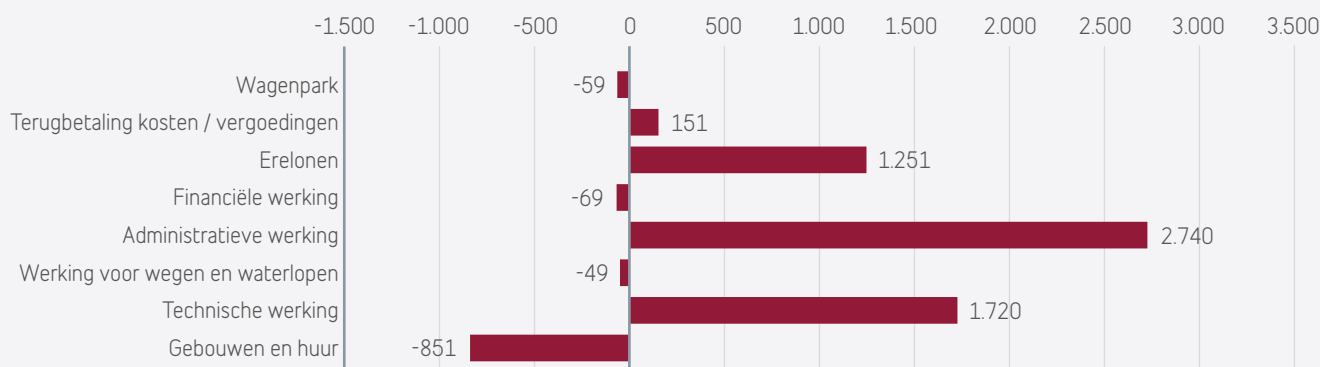
Componenten van de werkingsuitgaven van de gemeenten - Budget 2017

Werkingskosten van de Brusselse lokale besturen - Budget 2017

	In Mio EUR	In EUR/inw.	Evolutie (t.o.v. 2016)
Gemeenten	251	211	2,0%
OCMW's	89	75	-2,9%
Politiezones	52	44	1,1%
Totaal werkingskosten	391	329	0,7%

(Positieve en negatieve) bijdrage van de componenten van de gemeentelijke werkingsuitgaven in de evolutie van de werkingsuitgaven - Budget 2016-2017 (in duizend EUR).

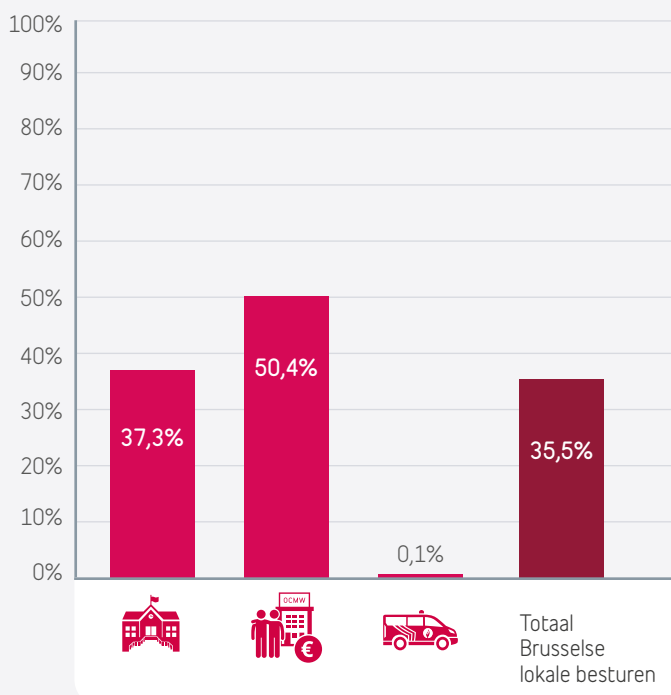

Overdrachtuitgaven

Overdrachtuitgaven van de Brusselse lokale besturen - Budget 2017

	In Mio EUR	In EUR/inw.	Evolutie (t.o.v. 2016)
Gemeenten	838	706	2,4%
OCMW's	534	450	0,4%
Politiezones	1	1	-
Totale overdracht-uitgaven	1.373	1.156	1,5%

Aandeel van de overdrachtuitgaven (in % van het totaal) - Budget 2017

De **overdrachtuitgaven** van alle Brusselse lokale besturen komen uit op 1.373 miljoen EUR en vertegenwoordigen bijna 36% van de exploitatie-uitgaven. Zij zijn vooral terug te vinden bij de gemeenten en de OCMW's.

In tegenstelling tot de voorgaande jaren vertonen de overdrachtuitgaven duidelijk een veel matiger groei (+1,5%). Die toename is nog kleiner bij de OCMW's (+0,4%). Tijdens de voorbije twee jaar werden de OCMW's geconfronteerd met een forse toename (+15%) van de uitgaven voor de sociale bijstand, met name voor het leefloon, als gevolg van de regeringsmaatregelen om het systeem van de werkloosheidsuitkeringen te hervormen (maatregelen tot uitsluiting van langdurig werklozen en degressiviteit van de uitkeringen). In 2017 wordt de lichte toename van de tegemoetkomingen ten voordele van het leefloon ruimschoots gecompenseerd door de lagere tegemoetkomingen voor de "equivalente" sociale bijstand (door beperkingen inzake asiel en migratie).

De overdrachtuitgaven van de lokale besturen bestaan aan de ene kant uit de toelagen die aan andere publieke actoren worden toegekend en aan de andere kant uit de toelagen die rechtstreeks of onrechtstreeks aan gezinnen en ondernemingen worden verleend.

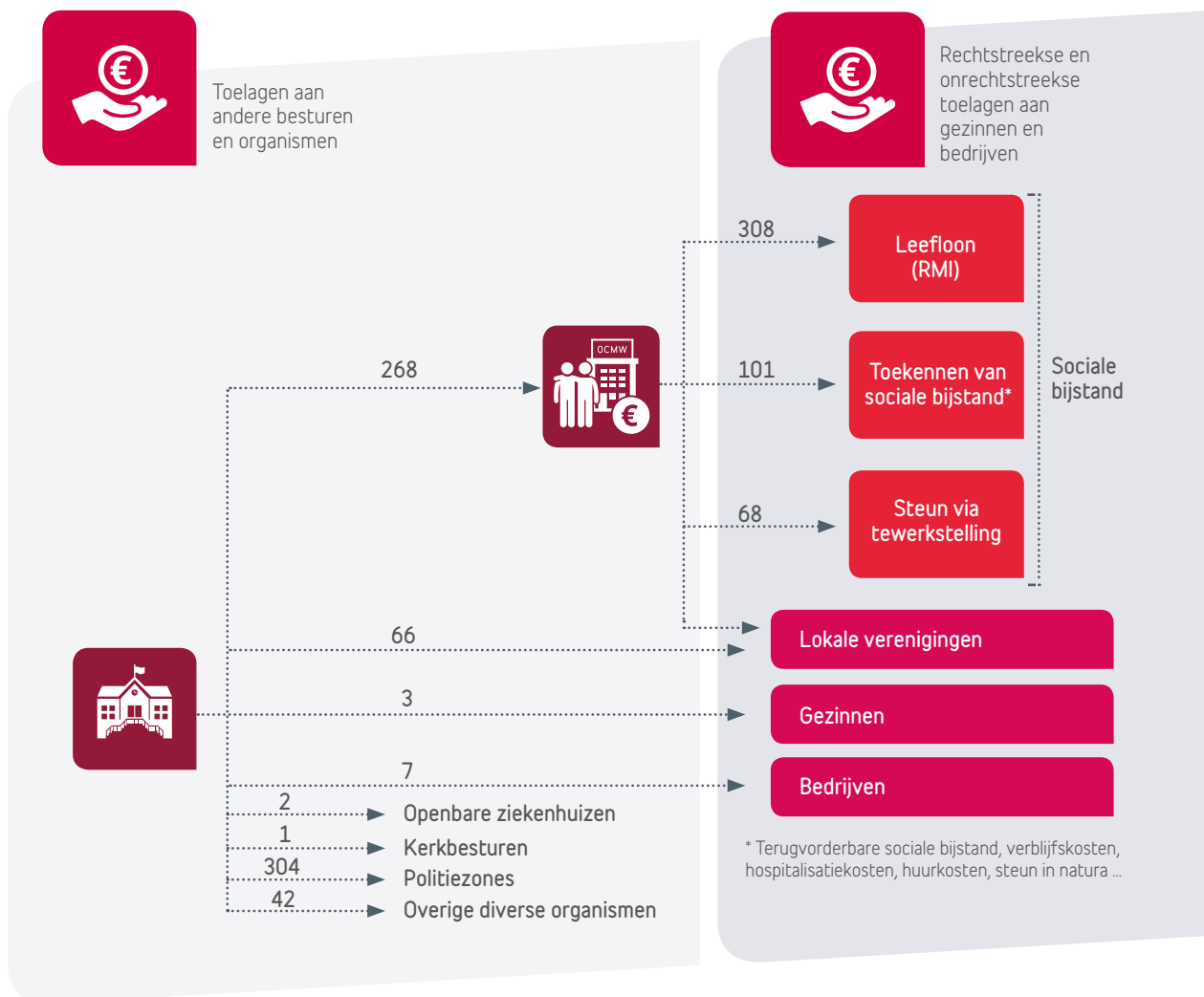
Onderstaand schema toont een uitsplitsing van de stromen van de overdrachtuitgaven uit de budgetten 2017 van de gemeenten en de OCMW's.

De **gemeenten** zijn wettelijk verplicht om aan andere publieke actoren (zoals politiezones, OCMW's, kerkfabrieken, openbare ziekenhuizen ...) toelagen toe te kennen om hun werking te ondersteunen of hun budget in evenwicht te brengen. Op die manier worden bepaalde lasten ten gunste van het vrij onderwijs en de hogere overheid gedekt of terugbetaald.

Voorts kunnen de gemeenten aan lokale verenigingen die actief zijn op het vlak van cultuur, sport, ontspanning en toerisme toelagen verlenen die onrechtstreeks ten goede komen aan de gezinnen. Die laatste kunnen ook op een meer beperkte en selectieve manier aanspraak maken op bepaalde rechtstreekse toelagen of premies (bijvoorbeeld een geboortepremie).

De **OCMW's**, ten slotte, verlenen diverse vormen van sociale bijstand in het kader van de armoedebestrijding en de maatschappelijke integratie. Het budget 2017 toont opnieuw een forse daling van de tegemoetkomingen van de OCMW's als steunverlenend centrum en van de kosten voor ziekenhuisopname (-18,7 miljoen EUR).

Schema van de stromen aan overdrachtsuitgaven toegestaan door de Brusselse lokale besturen (in EUR/inwoner) - Budget 2017

Schulduitgaven (financiële lasten)

Voor de financiering van hun investeringsuitgaven (openbare werken en gebouwen, wegennet ...) gaan de lokale besturen langetermijnleningen aan. De weerkerende financiële lasten die aan die leningen verbonden zijn (kapitaalaflossing en interest) vormen de hoofdcomponenten van de schulduitgaven. Die laatste omvatten eveneens de tegemoetkomingen van de gemeenten in de verliezen van overheidsbedrijven (gemeentebedrijven, intercommunales ...).

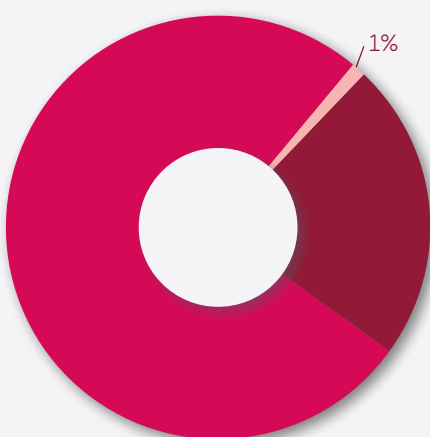
Op het geheel van de gewone schulduitgaven van de gemeenten vertegenwoordigt de kapitaalaflossing van leningen 76%, tegen slechts 24% voor de rentelasten. De rentelasten dalen al een tiental jaar, wat verband houdt met de huidige historisch lage rente. In vergelijking met de budgetten 2014 (cf. onderstaande grafiek), zijn de rentelasten gedaald met 12%, terwijl de kapitaalaflossingen zijn toegenomen met 7%.

In de budgetten van 2017 is voor de **financiële lasten** een bedrag van 244 miljoen EUR ingeschreven, dat is 6% van de exploitatie-uitgaven. Logischerwijze zijn het vooral de gemeenten die deze uitgaven dragen ($\pm 90\%$): zij nemen immers het merendeel van de lokale investeringen op zich.

Schulduitgaven van de Brusselse lokale besturen – Budget 2017

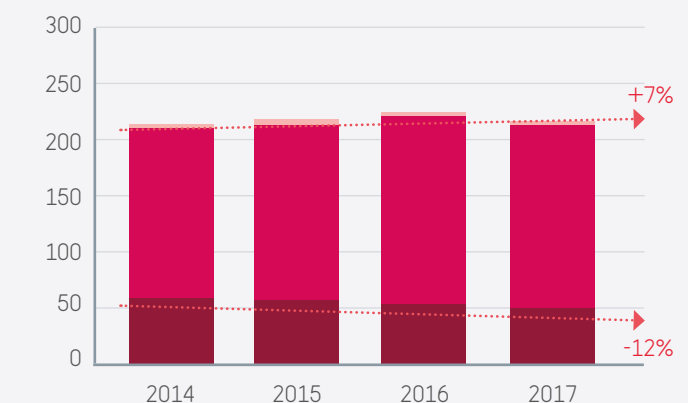
	In Mio EUR	In EUR/inw.	Evolutie (t.o.v. 2016)
Gemeenten	218	183	-3,3%
OCMW's	13	11	-5,2%
Politiezones	13	11	4,2%
Totaal schulduitgaven	244	205	-3,0%

Uitsplitsing van de schulduitgaven per type van lokaal bestuur (in %)

- Financiële kosten van leningen (interest)
- Periodieke terugbetalingen van leningen
- Diverse financiële kosten

Evolutie van de schuldcomponenten van de Brusselse gemeenten - Budget 2014-2017

- Financiële kosten van leningen (interest)
- Periodieke terugbetalingen van leningen
- Diverse financiële kosten

Exploitatie-ontvangsten

Exploitatie-ontvangsten en hun evolutie 2016-2017 per type ontvangst en per type van lokaal bestuur

	In Mio EUR	In EUR/inw.	Evolutie (t.o.v. 2016)
Fiscaliteit	1.184	996	0,3%
Fondsen & dotaties	993	836	1,5%
Toelagen	1.262	1.063	-0,2%
Prestaties	332	279	3,7%
Financiële opbrengsten	79	67	4,4%
Overboekingen	7	6	
Totaal gewone ontvangsten	3.857	3.247	0,8%
Gemeenten	2.232	1.879	1,1%
OCMW's	1.076	906	0,1%
Politiezones	549	462	1,4%

De **exploitatie-ontvangsten** van de Brusselse lokale besturen komen volgens de budgetten 2017 uit op 3,9 miljard EUR (of 3.247 EUR/inw.), een toename met slechts 0,8% in vergelijking met het dienstjaar daarvoor.

De exploitatie-ontvangsten bestaan uit drie grote groepen:

- > de belastingontvangsten (de belastingen van de gezinnen en de bedrijven),
- > de fondsen en de ontvangen toelagen (de financiële middelen afkomstig van andere bestuursniveaus),
- > en ten slotte de eigen ontvangsten (de opbrengsten die gegenereerd worden door de activiteit of het onroerend en financieel patrimonium van de lokale besturen).

Gemeten naar de financiële autonomie bieden de fiscaliteit, de dotaties uit fondsen en de toelagen steeds minder speelruimte.

Voor alle Brusselse lokale besturen samen vormen de ontvangsten uit fondsen en toelagen de belangrijkste financieringsbron (59%), tegen 31% voor de belastingen en 10% voor de eigen ontvangsten.

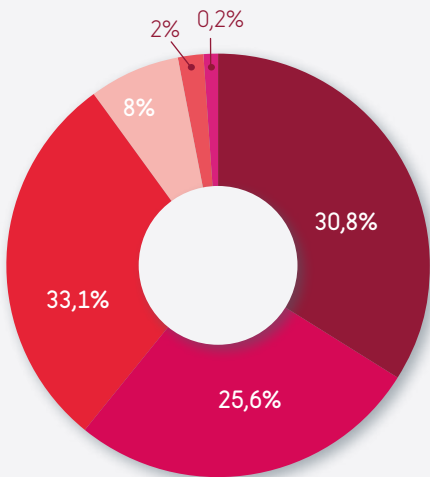
Die financieringsstructuur verschilt sterk volgens het type van lokaal bestuur. De gemeenten kennen een erg gevarieerde financieringsstructuur, met een overwicht voor de belastingen (>50%). De OCMW's en de politiezones beschikken niet over een fiscale bevoegdheid en hangen in hoofdzaak af van toelagen en dotaties.

In 2017 werden de Brusselse lokale besturen geconfronteerd met een stagnatie van hun gewone ontvangsten (+0,8% in vergelijking met 2016).

De toelagen zijn lichtjes gedaald, vooral bij de OCMW's, als gevolg van de lagere terugbetaling door de federale overheid van de gelijkwaardige sociale bijstand (na de forse daling van de sociale bijstand waarvan hierboven sprake), terwijl de belastingontvangsten nagenoeg onveranderd zijn gebleven (+0,3 %).

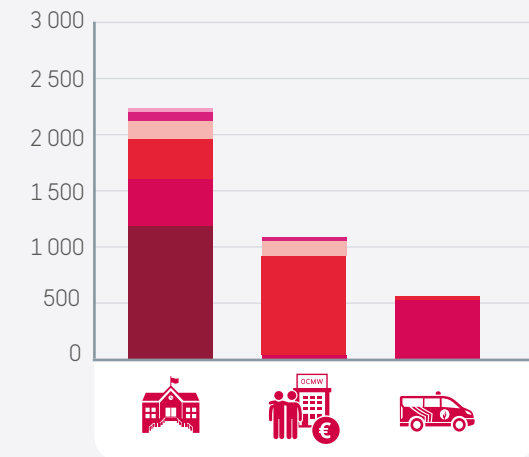
Daartegenover staat dat de opbrengsten uit prestaties (+3,7%) en de financiële producten (+4,4%) gestaag toenemen, vooral als gevolg van de uitkering van een uitzonderlijk dividend door de intercommunale voor de energiefinanciering (zie verder).

Structuur van de exploitatie-ontvangsten volgens economische groep - Budget 2017

- Belastingen
- Fondsen en dotaties
- Toelagen
- Prestaties
- Financiële opbrengsten
- Overboekingen

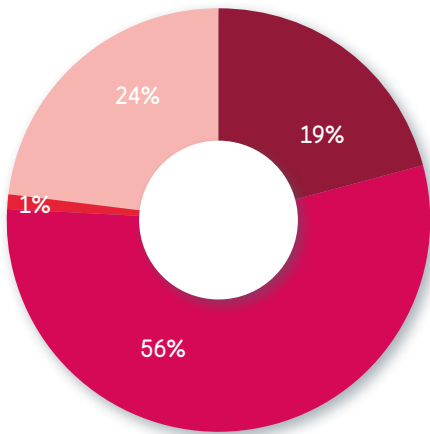
Structuur van de exploitatie-ontvangsten per type van bestuur - Budget 2017

- Belastingen
- Fondsen en dotaties
- Toelagen
- Prestaties
- Financiële opbrengsten
- Overboekingen

Belastingontvangsten

Structuur van de belastingontvangsten van de Brusselse lokale besturen – Budget 2017

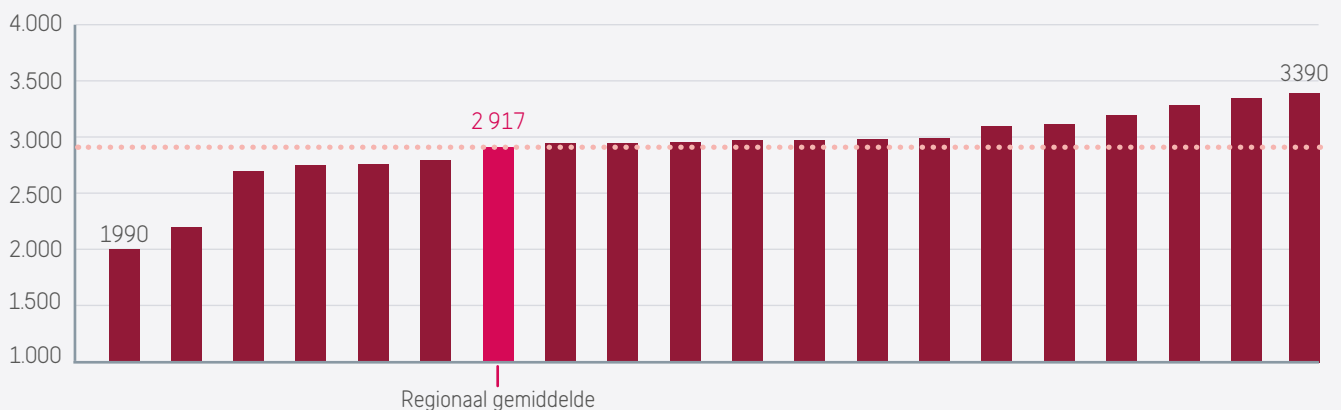
- Aanvullende belasting op de personenbelasting
- Aanvullende belasting op de onroerende voorheffing
- Andere aanvullende belastingen
- Lokale belastingen

De **belastingontvangsten** van de Brusselse lokale besturen bedragen 1.184 miljoen EUR, dat is 996 EUR per inwoner. Zij zitten vooral geconcentreerd bij de gemeenten, de enige lokale besturen met fiscale bevoegdheid. De belastingontvangsten komen overwegend (76%) uit aanvullende belastingen (op de onroerende voorheffing, de personenbelasting en de verkeersbelasting). De specifiek lokale belastingen, die losstaan van de belastingen geheven door andere overheidsniveaus en die de gemeenten zelf innen, vertegenwoordigen 24% van de opbrengst uit belastingen.

De **aanvullende belasting op de onroerende voorheffing** levert de Brusselse gemeenten 661 miljoen EUR op (556 EUR /inw.) en maakt op zich alleen al 56% uit van de totale belastingontvangsten. Die belasting is gestegen ten opzichte van 2016 (+1,6%).

In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest stijgt de gemiddelde gemeentelijke aanslagvoet (aantal opcentiemen) in 2017 naar 2.917 centiemen, tegen 2.904 in 2016 (+0,4%); slechts één Brusselse gemeente heeft besloten om zijn aanslagvoet op te trekken. Het aantal opcentiemen vertoont echter grote verschillen in de 19 gemeenten.

Aantal opcentiemen op de onroerende voorheffing per gemeente – Budget 2017

De gemeenten ramen de ontvangsten uit de **aanvullende belasting op de personenbelasting (APB)** op 230 miljoen EUR, dat is 193 EUR per inwoner en een daling met -6,8% in vergelijking met 2016.

Net als in de andere gewesten van het land is de evolutie van de voorbije jaren het gevolg van de schommelingen in het inkohieringsritme van de aanvullende belasting op de personenbelasting. In 2016 maakten de opbrengsten van de gemeentelijke APB immers een inhaalbeweging terwijl het volume in 2017 terugkeert naar een normale situatie (met evenwel -6,8% aan opbrengsten van de gemeentelijke APB ten opzichte van het uitzonderlijk niveau van het dienstjaar daarvoor).

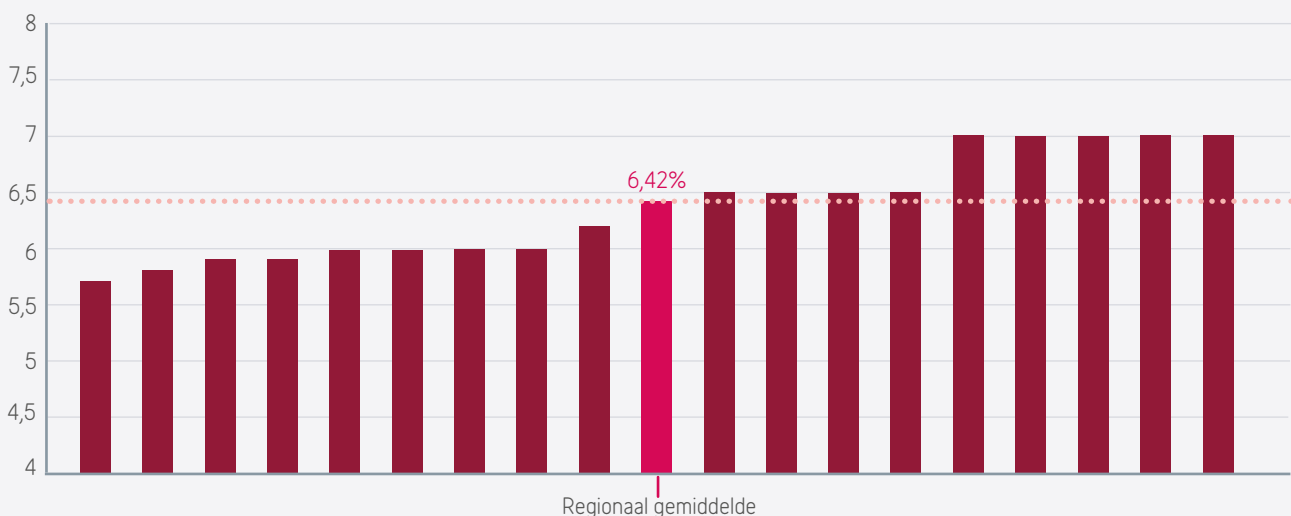
De gemiddelde aanslagvoet van de gemeentelijke opcentiemen op de personenbelasting bedraagt 6,42% in 2017, tegen 6,54% in 2015; 5 Brusselse gemeenten hebben besloten hun aanslagvoet voor het aanslagjaar 2017 te verlagen. Die gemeentelijke aanslagvoet verschilt ook naargelang de gemeenten (grafiek). De Brusselse agglomeratie heft sinds 2017 niet langer haar aanvullende belasting van 1%.

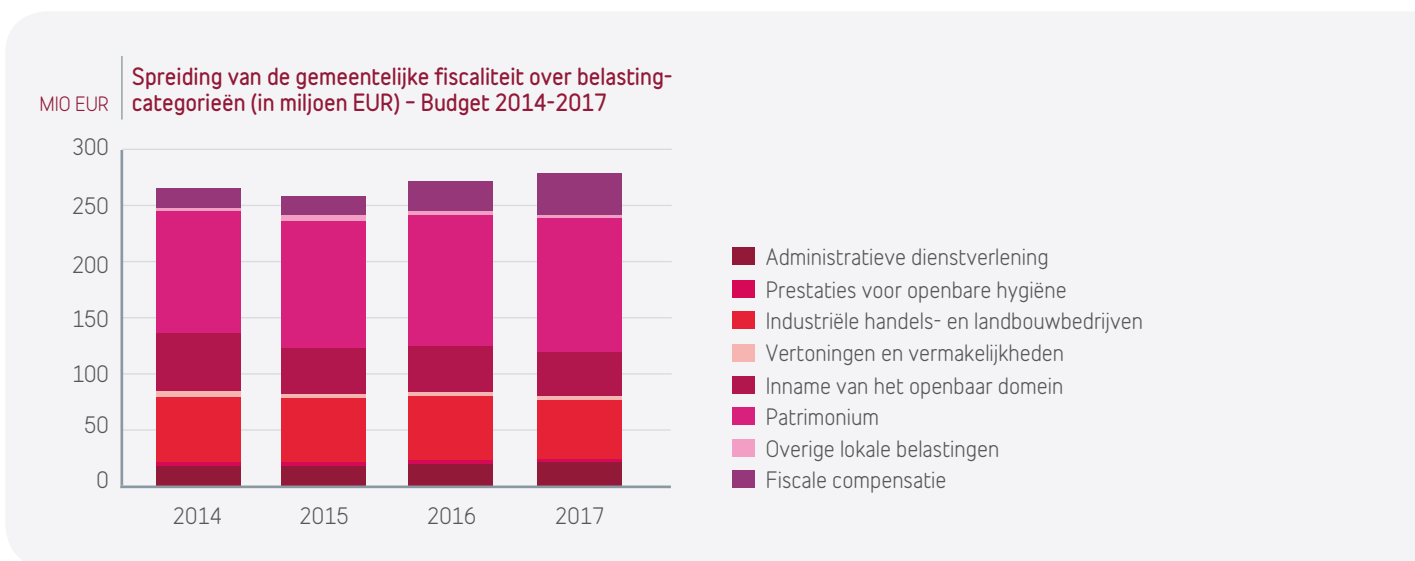
Een nieuwe aanvullende belasting op de taks op de toeristenverblijven (ook wel "City Tax" genoemd), die bijna 4 miljoen EUR oplevert voor de Brusselse gemeenten, verklaart de stijging met 33,9% van de "andere aanvullende belastingen" - zie tabel)

Belastingontvangsten van de Brusselse lokale besturen - Budget 2017

	In Mio EUR	In EUR/inw.	Evolutie (t.o.v. 2016)
Aanvullende belasting op de personenbelasting	230	193	-6,8%
Aanvullende belasting op de onroerende voorheffing	661	556	1,6%
Andere aanvullende belastingen	15	13	33,9%
Lokale belastingen	278	234	2,2%
Totaal belastingen	1.184	996	0,3%

Gemiddelde aanslagvoet van de aanvullende belasting op de personenbelasting per gemeente - Budget 2017

De **specifiek lokale en dus gemeentelijke belasting** komt uit op 278 miljoen EUR, dat is 234 EUR per inwoner. Zij draagt voor 24% bij aan de totale belastingontvangsten, dat is meer dan de opbrengst van de aanvullende belasting op de personenbelasting.

In tegenstelling tot de gemeenten van de andere regio's, waar bijna de helft van de opbrengst van de specifiek lokale belastingen afkomstig is van de belasting op de openbare hygiëne (en van de taks op huisvuil in het bijzonder), is de voornaamste categorie van de bijdragetaksen afkomstig van de belasting op het patrimonium (43% van de lokale belastingen) en van de taksen op de industriële ondernemingen en de handelszaken (19% van de lokale belastingen).

De Brusselse gemeenten boeken eveneens in de functie "fiscaliteit" de opbrengst van bepaalde boetes (waaronder de opbrengst van de administratieve sancties), alsook de dotaties die ze van het Fiscaal Compensatiefonds ontvangen. Als tegenprestatie voor het schrappen van bepaalde gemeentebelastingen (die als nadelig voor de economische ontwikkeling worden beschouwd), heeft het Gewest immers een Fiscaal Compensatiefonds opgericht, waarvan de helft dient ter compensatie van de afschaffing van belastingen en de andere helft ter compensatie van het lage rendement van de gemeentelijke belastingheffing.

De lokale fiscaliteit van de Brusselse gemeenten is tussen 2014 en 2017 slechts in relatief beperkte mate gestegen nl. met 4,8%. We stellen evenwel een zekere evolutie vast in de samenstelling van de lokale belastingen (grafiek). Terwijl de belastingen op de industriële en de handelsondernemingen (-10%) en de taksen op het gebruik van het openbaar domein (-26%) zijn gedaald ten opzichte van 2014, zijn de belastingen op de administratieve prestaties (+18%) en ook de taksen op het patrimonium (+11%) fors gestegen.

Ten slotte is de rubriek "Fiscale compensatie" eveneens meer dan verdubbeld als gevolg van de beslissing van het Gewest om de enveloppe voor dat fonds tijdens de voorbije 2 jaar op te trekken.

Uitdaging: de impact van de vergrijzing op de gemeentelijke aanvullende personenbelasting

De veroudering van de bevolking houdt voor de gemeenten behoorlijk wat uitdagingen in. Niet alleen brengt de groeiende groep pensioengerechtigden uitgaven met zich mee, onder meer voor meer infrastructuur en het betaalbaar houden van het pensioensysteem voor het vastbenoemde lokale personeel; ook de belastingbasis van de gemeenten voor de aanvullende personenbelasting zal stelselmatig worden uitgehold. Die impact is hier en daar al te merken en hangt in grote mate af van een aantal sociaaldemografische elementen die sterk kunnen verschillen per gemeente. Om een financieel evenwicht te bewaren zullen gemeenten die hier de grootste impact van ondervinden dit via andere ontvangsten en/of uitgaven trachten te compenseren. In zekere zin zal ook het bestaande verdelingsmechanisme om de fiscale draagkracht te compenseren (via het Gemeentefonds) deze evolutie moeten corrigeren.

Belfius Research maakte in het voorjaar van 2017 een econometrische analyse met de bedoeling zowel globaal als per gemeente in te schatten hoe groot de impact kan zijn van de vergrijzing op de gemeentelijke aanvullende personenbelasting (APB). Daarvoor kwamen twee leeftijdsgroepen in het vizier: die van 44 tot 54 jaar en de 60-plussers.

Een groter aandeel van oudere personen in de bevolking zal de ontvangsten uit de aanvullende personenbelasting sterk beïnvloeden

Door de toekomstige verandering in de leeftijdspiramide stromen er meer mensen binnen in de leeftijdsgroep 60+ waardoor die groep steeds groter wordt ten opzichte van de leeftijdsgroep 44-54 jaar. Aangezien het inkomen per aangifte vooral in deze laatste leeftijdsgroep de belangrijkste ontvangsten oplevert voor de personenbelasting, brengt een lager aandeel van 44-54-jarigen met zich mee dat de opbrengst van 1% gemeentelijke aanvullende personenbelasting per inwoner alleen maar kan dalen.

Dit komt door de (lagere) vervangingsinkomens van 60-plussers. Zij wisselen hun inkomen uit arbeid immers geleidelijk aan in voor het vervroegd of wettelijk pensioen. Dit kantelpunt tussen beide leeftijdsgroepen en hun inkomens vormt de graadmeter om de impact uit af te leiden. Ceteris paribus heeft een groeiende verhouding 60+/45-54 dus een negatieve impact op het opbrengst van de personenbelasting per inwoner.

De vergrijzing verschilt van gemeente tot gemeente

Niet alle gemeenten vertonen echter dezelfde vergrijzingscoëfficiënt. Globaal genomen vergrijst Vlaanderen het snelst en volgt er enkele jaren later een even sterke vergrijzing in Wallonië terwijl de Brusselse gemeenten amper vergrijzing vaststellen en integendeel eerder verjongen. Ook de evolutie van de verhouding tussen de 60-plussers en de groep van 45-54-jarigen wijst in die richting. De grote steden en de Brusselse gemeenten zien het gemiddeld inkomen echter dalen, wat evengoed de belastingopbrengsten zal beïnvloeden. De 10% gemeenten die het sterkst vergrijzen zijn kustgemeenten en doorgaans gemeenten met hogere inkomens.

Raming van de potentiële toekomstige impact op de APB: een verlies van 14,24% aan opbrengst tegen 2030

Op basis van demografische projecties 2015-2030 zou de evolutie volgens de verhouding 60+/45-54 leiden tot een gemiddeld verlies van 14,24% van het rendement van de personenbelasting per inwoner. Ceteris paribus betekent dit dat de waarde van 1% APB per inwoner in 2030 nog maar 85,76% zou zijn van de waarde in 2015. Omdat de Brusselse gemeenten eerder verjongen, berekende het model geen vergrijzingsimpact.

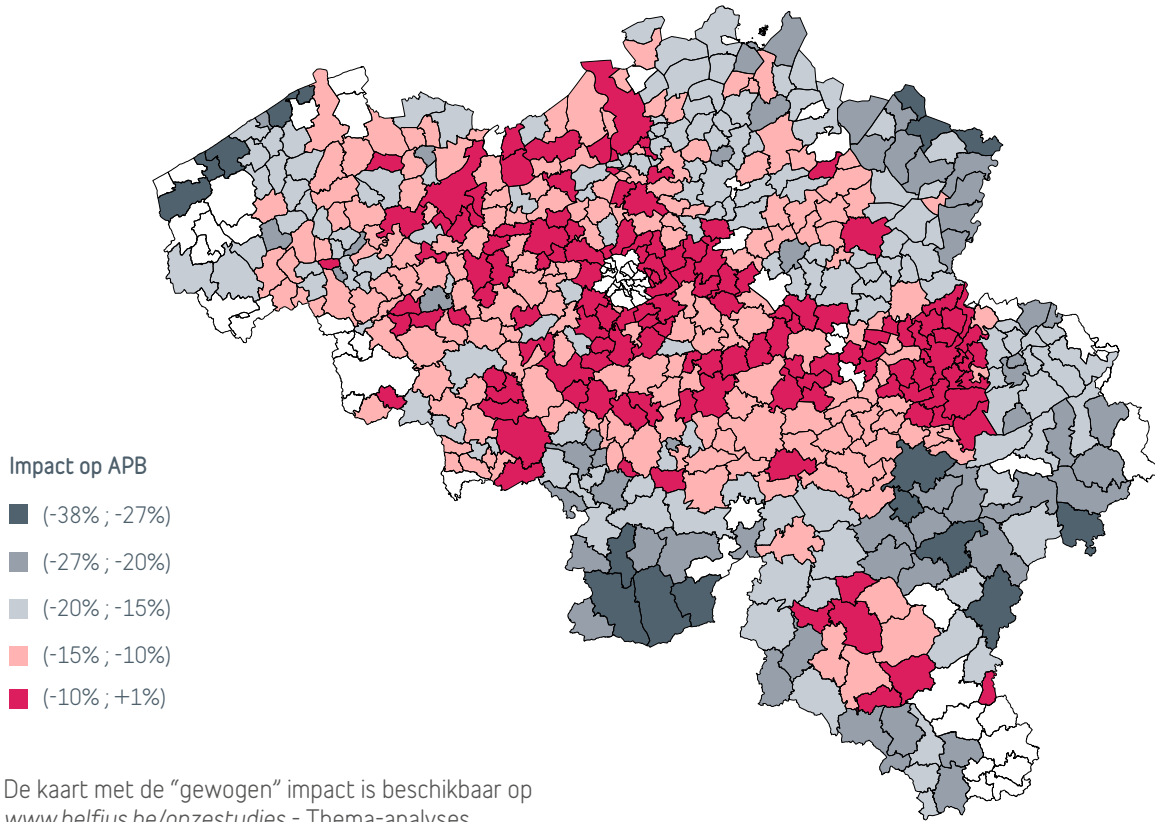
Deze raming verschilt van gemeente tot gemeente. De kaart deelt de gemeenten in groepen in volgens de mate van impact. In tinten van roze de gemeenten die het minste impact zouden ondervinden, in tinten van grijs de gemeenten met een impact van 15% of meer. De witte vlakken zijn gemeenten die niet in de analyse konden worden opgenomen.

De bruto-impact moet worden genuanceerd

De hierboven berekende bruto-impact kunnen we nuanceren door te kijken naar het aandeel van de APB in de totale gemeenteontvangsten. Gemeenten waar de "gewogen" impact het kleinst is, zijn gemeenten waar het aandeel van de personenbelasting minder doorweegt. Het gaat hier vooral om grootsteden met meer dan 75.000 inwoners en hun nabije periferie en ook om de gemeenten in de provincie Luxemburg (die doorgaans over andere belangrijke gemeenteontvangsten beschikken dan de aanvullende personenbelasting, nl. opbrengst uit houtkap en bosbeheer).

Uitdaging: de impact van de vergrijzing op de gemeentelijke aanvullende personenbelasting (APB)

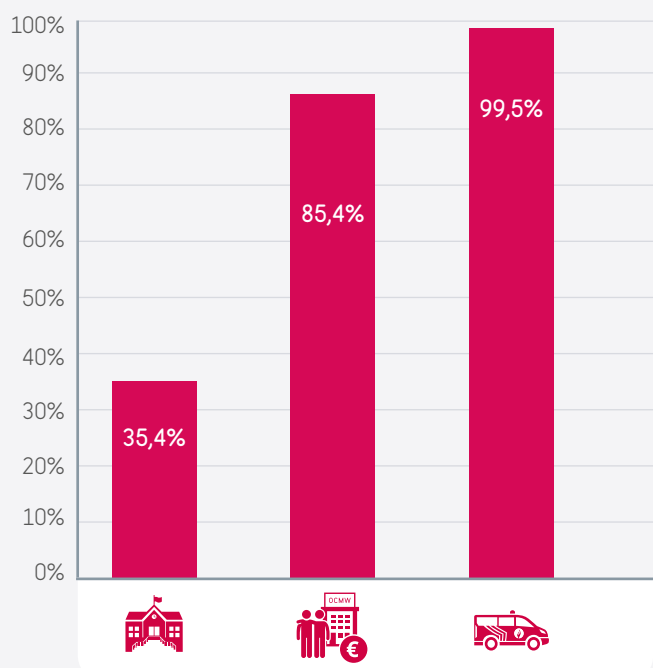
Fondsen en toelagen

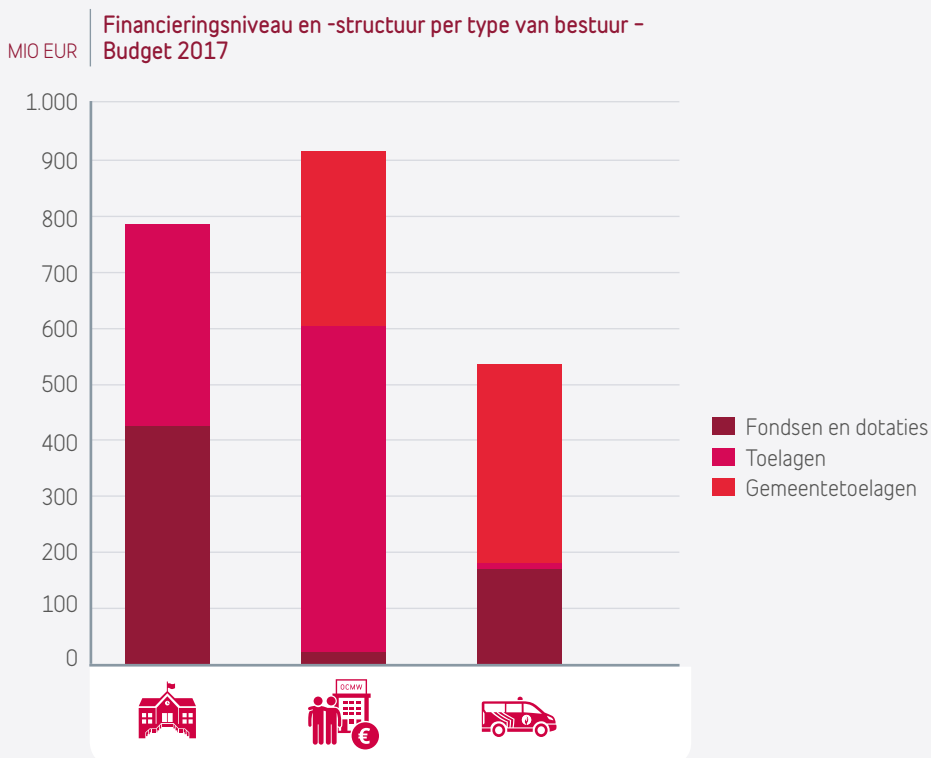
De ontvangsten uit **fondsen en toelagen** bestaan uit financiële overdrachten afkomstig van andere overheidsniveaus (vooral van de Gewesten voor de gemeenten maar eveneens van het federaal niveau voor de OCMW's en de politiezones) en bedragen in de budgetten 2017 2.255 miljoen EUR, waarmee ze 59% vertegenwoordigen van de totale exploitatie-ontvangsten op het budget 2017. Ze variëren in omvang naargelang van het type van bestuur. De overdrachten van andere overheden wegen zeer sterk door voor de OCMW's (85,4%) en voor de politiezones (99,5%), maar vertegenwoordigen slechts 35,4% van de exploitatie-ontvangsten van de gemeenten.

In deze analyse onderscheiden we drie groepen van overdrachten:

- > ontvangsten uit algemene financiering (dotaties zonder bestemming),
- > (toegekende) specifieke toelagen,
- > en de dekking van exploitatietekorten (gemeentetoelagen aan OCMW's en politiezones, d.w.z. interne overdrachten tussen lokale besturen).

Aandeel van de fondsen en toelagen in de totale ontvangsten - Budget 2017 (in %)

Globaal bleven de ontvangen toelagen en dotaties stabiel (+0,5%) ten opzichte van 2016. De daling van de toelagen (-1,6%) is onder meer het gevolg van de lagere tegemoetkomingen van de federale overheid voor de "equivalente" sociale bijstand die wordt toegekend door de OCMW's (zie hoger: overdrachtuitgaven).

De politiezones steunen tegelijk op de federale dotaties en de gemeentelijke toelagen (cf. deel 6). Die laatste wegen het zwaarst door en worden jaarlijks bijgestuurd om het budget van de zone in evenwicht te brengen.

Die financieringsstructuur verschilt sterk volgens het type van lokaal bestuur. Voor de gemeenten overheerst de algemene financiering (fondsen) in vergelijking met de specifieke toelagen. Omgekeerd hangen de OCMW's grotendeels af van toelagen (terugbetaling door de Staat van het leefloon en de diverse vormen van sociale bijstand) en van de gemeentetoelage om het budget in evenwicht te brengen.

Fondsen en toelagen die de Brusselse lokale besturen ontvangen - Budget 2017

	In Mio EUR	In EUR/inw.	Evolutie (t.o.v. 2016)
Fondsen - Dotaties	633	533	1,6%
Toelagen	936	788	-1,6%
Gemeentetoelagen	686	578	2,5%
Totaal fondsen, dotaties en toelagen	2.255	1.898	0,5%
Gemeenten	790	665	0,3%
OCMW's	918	773	0,2%
Politiezones	547	460	1,4%

Eigen ontvangsten

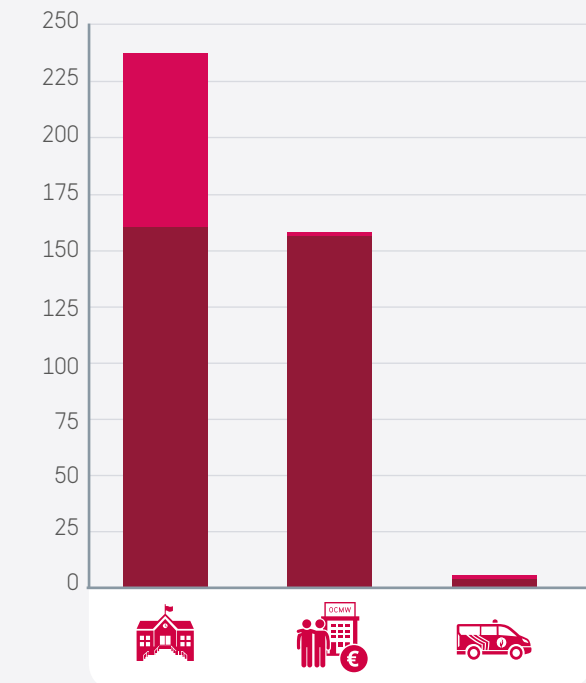
De eigen ontvangsten die worden gegeneerd via de activiteit van de lokale besturen (prestaties) of in de vorm van ontvangsten uit het gemeentelijk patrimonium (huurgelden, financiële opbrengsten) komen uit op 411 miljoen EUR, hetzij 346 EUR per inwoner, waarmee ze 10% vertegenwoordigen van de totale exploitatie-ontvangsten van de lokale besturen. Die verhouding ligt hoger voor de OCMW's (15%), terwijl ze vrijwel nihil zijn voor de politiezones (1%). De gemeenten noteren eigen ontvangsten voor hetzelfde aandeel als gemiddeld voor de lokale besturen ($\pm 11\%$).

Binnen die eigen ontvangsten eisen de **ontvangsten uit prestaties** duidelijk het leeuwendeel op (81%). In het budget 2017 belopen ze 332 miljoen EUR of 279 EUR per inwoner.

Eigen ontvangsten van de Brusselse lokale besturen - Budget 2017

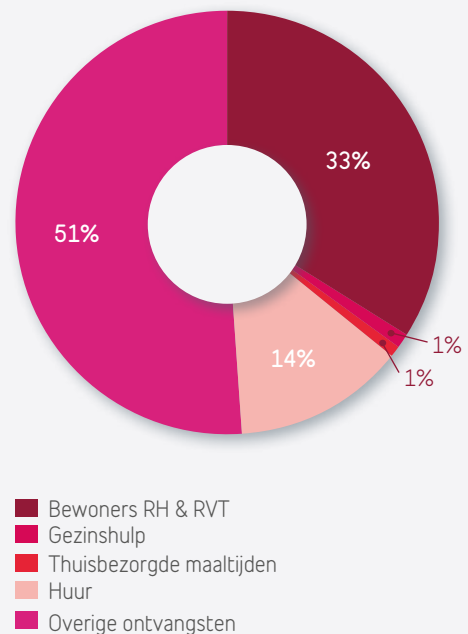
	In Mio EUR	In EUR/inw.	Evolutie (t.o.v. 2016)
Prestaties	332	279	3,7%
Financiële opbrengsten	79	67	4,4%
Totaal eigen ontvangsten	411	346	3,8%

Niveau en structuur van de eigen ontvangsten per type van bestuur - Budget 2017

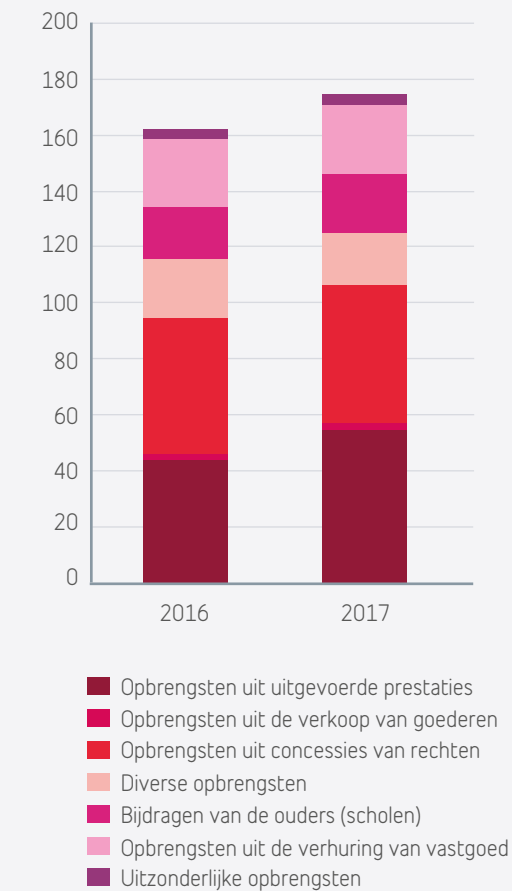

■ Prestaties
■ Financiële opbrengsten

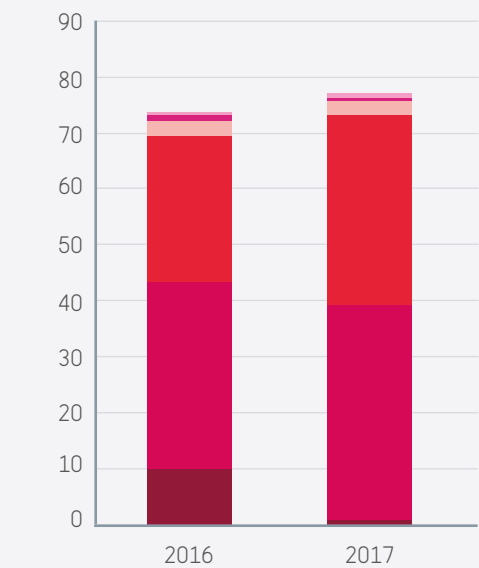
Voornaamste componenten van de ontvangsten uit prestaties van de Brusselse OCMW's - Budget 2017

Voornaamste componenten van de ontvangsten uit prestaties van de Brusselse gemeenten - Budget 2016-2017

Samenstelling van de financiële ontvangsten van de Brusselse gemeenten - Budget 2016-2017

- Dividenden - Water
- Dividenden - Gas
- Dividenden - Elektriciteit
- Overige dividenden
- Diverse financiële opbrengsten (interest, rente)
- Terugvorderen van financiële kosten van leningen ten laste van derden

Relatief gesproken vormen deze ontvangsten uit prestaties een bijzonder belangrijke financieringsbron voor de **OCMW's** (bijdrage van de begunstigden van diensten zoals thuisbezorgde maaltijden en huishulp, rusthuizen ...). Voor de Brusselse OCMW's samen gaat het gemiddeld om bijna 14,5 % van de exploitatie-ontvangsten.

Voor de **gemeenten** omvatten de ontvangsten uit prestaties onder meer diverse toegangsgelden, het huurgeld voor het gebruik van terreinen en gebouwen die eigendom zijn van de gemeente en de bijdragen van de ouders in de schoolkosten (maaltijden, vervoer, bewaking ...). Meer in het bijzonder betalen de distributienetbeheerders (DNB) rechten aan de gemeenten voor het gebruik van de openbare ruimte voor gasleidingen en elektrische kabels. Het gaat om ontvangsten ter compensatie van het verlies van dividenden dat het gevolg is van de liberalisering van de energiesector. Voor de Brusselse gemeenten vertegenwoordigen die rechten bijna een kwart van de ontvangsten uit prestaties in 2017.

In vergelijking met 2016 zijn de ontvangsten uit prestaties voor de gemeenten toegenomen met 7,8%. Die forse stijging is eigenlijk het gevolg van een boekhoudkundige verschuiving van de tegemoetkoming van de intercommunale voor waterdistributie (Hydrobru) van een dividend dat vroeger in de vorm van gewone ontvangsten uit schulden werd geboekt en nu als een ontvangst uit prestaties (vergoeding per meter).

De **financiële opbrengsten** (interest, dividenden) vertegenwoordigen 79 miljoen EUR, dat is 2% van de exploitatie-ontvangsten van de lokale besturen. Alleen voor de gemeenten vormen ze belangrijke ontvangsten, die voor bijna 95% bestaan uit dividenden van bovengemeentelijke structuren voor elektriciteits- en gasvoorziening.

Ondanks het bijna volledig wegvallen van de dividenden afkomstig van de waterdistributie ($\pm$ 10 miljoen EUR), zoals hierboven reeds werd aangehaald (cf. ontvangsten uit prestaties), lieten de financiële opbrengsten van de gemeenten in 2017 ondanks alles een stijging met 4,6% optekenen. Die gunstige evolutie was mogelijk dankzij een uitzonderlijk dividend afkomstig van de intercommunale voor energiefinanciering (Interfin).

Investerings- en hun financiering

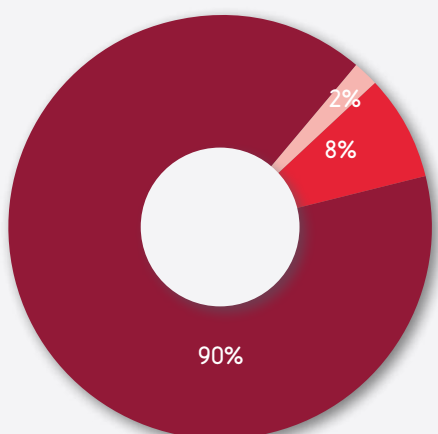
De Brusselse lokale besturen schreven in de budgetten 2017 **buitengewone uitgaven** in voor 848 miljoen EUR, of 714 EUR per inwoner.

De **investeringsuitgaven** sensu stricto belopen 764 miljoen EUR, dat is 90% van de buitengewone uitgaven. Daarna volgen de schulduitgaven met betrekking tot het financieel vermogen (deelnemingen, vervroegde terugbetaling van leningen ...) met 8%. De overige uitgaven zijn de toegekende kapitaalsubsidies (overdrachten).

Buitengewone uitgaven en evolutie 2016-2017 (per type van uitgaven en per type van lokaal bestuur)

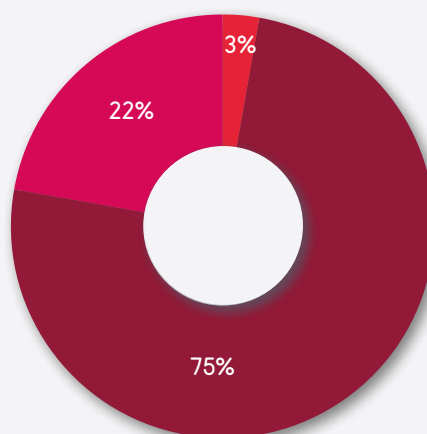
	In Mio EUR	In EUR/inw.	Evolutie (t.o.v. 2016)
Investerings	764	643	6,4%
Overdrachten (kapitaaltoelagen)	14	12	5,8%
Schuld (vervroegde terugbetaling, deelnemingen)	71	60	-19,8%
Totaal buitengewone uitgaven	848	714	3,6%
Gemeenten	633	533	10,0%
OCMW's	186	156	-13,2%
Politiezones	30	25	0,8%

Structuur van de buitengewone uitgaven volgens economische groep - Budget 2017

- Investerings
- Overdrachten (kapitaalsubsidies)
- Schuld (vervroegde terugbetaling, deelnemingen)

Uitsplitsing van de buitengewone uitgaven per type van bestuur - Budget 2017

- Gemeenten
- OCMW's
- Politiezones

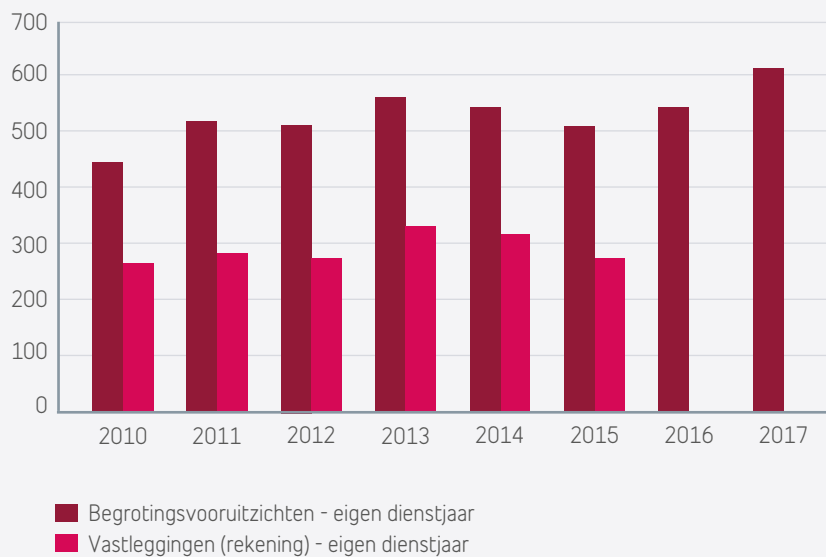
INVESTERINGEN

De gemeenten nemen op zich alleen al 75% van de buitengewone uitgaven van de Brusselse lokale besturen voor hun rekening, tegen 22% voor de OCMW's en slechts 3% voor de politiezones.

De begrotingsvooruitzichten voor de investeringsuitgaven voor alle Brusselse lokale besturen samen nemen lichtjes toe (+3,6 %) ten opzichte van 2016. De toename van de investeringen is evenwel steviger bij de Brusselse gemeenten (+10%), waar bijna 75% van de lokale investeringen geconcentreerd zijn.

Die evolutie ligt in het verlengde van de investeringsinspanning die ook de voorbije jaren werd geleverd, en die in tegenstelling tot wat gebeurde in de andere twee regio's, niet was afgenomen in het begin van de nieuwe gemeentelijke bestuursperiode. Het klopt dat door de uitzonderlijk forse demografische druk van de voorbije jaren de Brusselse lokale besturen met de steun van het Gewest het hoofd hebben moeten bieden aan een dringende vraag naar lokale openbare voorzieningen (vooral scholen).

MIO EUR | Evolutie van de investeringsuitgaven volgens budget en rekening - 2010-2017

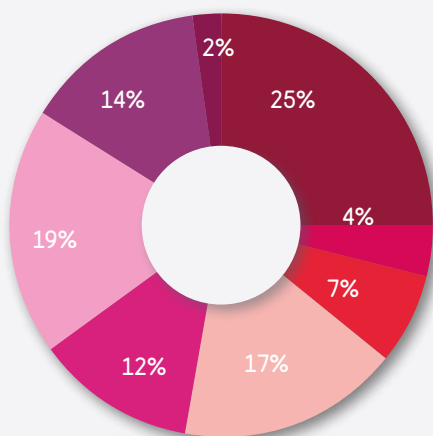
In vergelijking met de exploitatie-uitgaven ondergaan de investeringsuitgaven veel sterkere schommelingen van jaar tot jaar. Naast een cyclisch effect dat verband houdt met de gemeentelijke bestuursperiode, zijn investeringsprojecten van lokale besturen onderhevig aan schommelingen in het economisch klimaat, de demografische evolutie en de beschikbare budgettaire ruimte.

Om de evolutie van de geplande investeringen in de budgetten te duiden, is enige nuance nodig omdat zij slechts in een relatief beperkte mate worden gerealiseerd.

De voornaamste **investeringsdomeinen** van de Brusselse lokale besturen zijn algemeen bestuur (25%), sociale bijstand (19%), onderwijs (17%), openbare reinheid (14%) en cultuur en vrije tijd (12%).

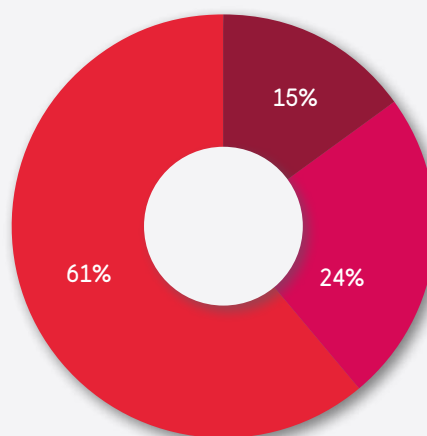
Wat de **financieringsbronnen** betreft, worden de investeringen van de lokale besturen duidelijk voor het grootste deel gefinancierd via leningen. Gemiddeld dragen zij voor 61% bij tot de totale financiering. De tweede belangrijkste financieringsbron vormen de diverse kapitaalsubsidies (24%), terwijl de opbrengst van de verkoop van activa de rest levert van de financiële middelen (15%) van de buitengewone dienst. Die financieringsstructuur (eigen dienstjaar) houdt evenwel geen rekening met de zelffinanciering, die gerealiseerd wordt via overboekingen vanuit het reservefonds of de gewone dienst of door aanwending van het overgedragen overschot.

Aanwending van de investeringsuitgaven - Budget 2017

- Algemeen bestuur
- Politie
- Wegen - Water
- Onderwijs
- Cultuur - Vrije tijd - Erediensten
- Sociale hulp - Gezondheid
- Openbare reinheid
- Niet-uitsplitsbaar

Financieringsbronnen van het buitengewoon budget - Eigen dienstjaar - Budget 2017

- Investerings (verkoop van activa)
- Overdrachten (kapitaalsubsidies)
- Schuld (leningen)

Budgetsaldi

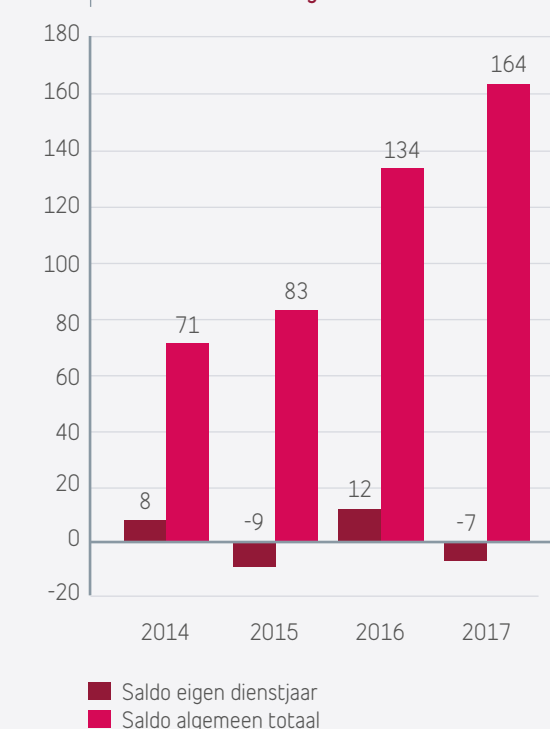
Saldi van de Brusselse lokale besturen - Budget 2017

	Saldo	In Mio EUR	In EUR/inw.	Evolutie (t.o.v. 2016)
Eigen dienstjaar	-6,5	-6,5	-5	-0,2%
Vorige dienstjaren	165,5	165,5	139	4,1%
Overboekingen	5,5	5,5	5	0,1%
Algemeen totaal	164,3	164,3	138	4,1%

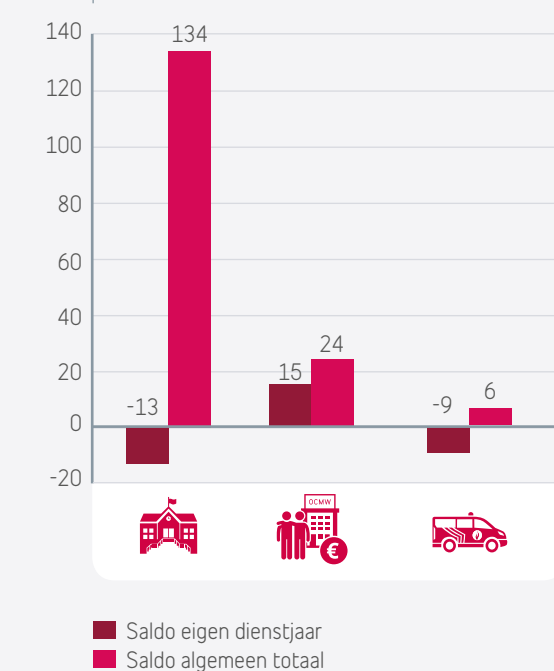
Alle Brusselse lokale besturen samen noteren een overschot van 6,5 miljoen EUR voor het eigen dienstjaar voor het budget 2017 en van 164,3 miljoen EUR voor het algemeen totaal (d.w.z. eveneens rekening houdend met het resultaat van vorige dienstjaren en met de overboekingen). Relatief gezien vertegenwoordigt het saldo van het dienstjaar slechts 0,2% van de exploitatie-ontvangsten (dus een bijna-evenwicht), terwijl het overschot voor het algemeen totaal 4,1% van de ontvangsten van de lokale besturen uitmaakt.

Ten opzichte van 2016 is het saldo van het eigen dienstjaar met 21 miljoen EUR achteruitgegaan om weer lichtjes deficitair te worden, terwijl het saldo algemeen totaal voor het tweede opvolgende jaar vrij fors toeneemt (+30 miljoen EUR).

Evolutie van de budgetsaldi van de Brusselse lokale besturen - Budget 2014-2017

Spreiding van de budgetsaldi 2017 per type van bestuur

De budgettaire situatie verschilt naargelang van het type bestuur. De gemeenten en de politiezones laten een licht tekort optekenen voor het eigen dienstjaar van respectievelijk afgerond 13 miljoen EUR en 9 miljoen EUR, terwijl de OCMW's een overschot te zien geven van 15 miljoen EUR. De situatie van de OCMW's moet echter worden gerelativeerd binnen de specifieke boekhoudkundige context die op hen van toepassing is en waarbij de aflossing van leningen (terugbetaling van kapitaal) verrekenend wordt in de investeringsdienst en niet in de exploitatiedienst. Die laatste moet een overschot hebben dat het mogelijk maakt om de aflossing van leningen te dekken.

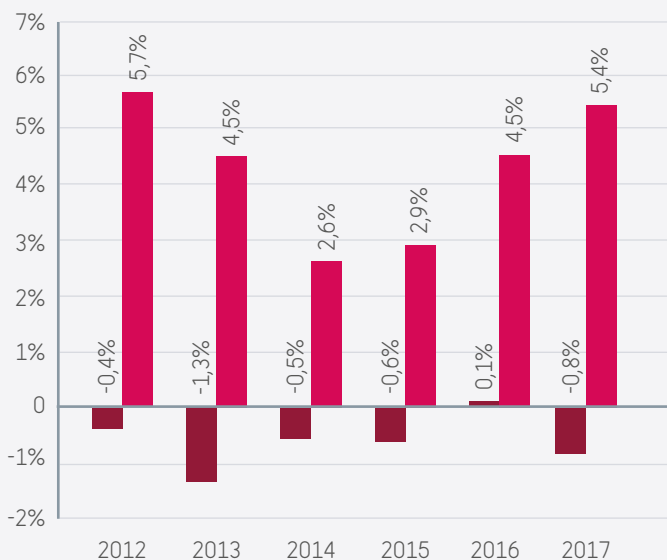
Voor het algemeen totaal noteren de lokale besturen samen een gecumuleerd overschot, met een duidelijk overwicht van de gemeenten in de positieve resultaten van het verleden (80% van het overschot voor het algemeen totaal van alle Brusselse lokale besturen samen). Toch bestaan er voor de budgetsaldi contrasten tussen individuele situaties.

Die budgetsaldi worden vooral beïnvloed door de gemeenten, omdat de OCMW's en de politiezones zich in een situatie bevinden die via de gemeentetoelage noodzakelijkerwijze een evenwicht benadert voor het eigen dienstjaar.

De **Brusselse gemeenten alleen al** laten voor het **eigen dienstjaar 2017** een tekort optekenen van 12,7 miljoen EUR, dat is 0,8% van hun gewone ontvangsten. In werkelijkheid is de situatie relatief sterk uiteenlopend voor de 7 Brusselse gemeenten met een tekort (-18,8 miljoen EUR), de 7 gemeenten met nagenoeg een evenwicht (+0,3 miljoen EUR) en de 5 gemeenten met een reëel overschot (+5,8 miljoen EUR).

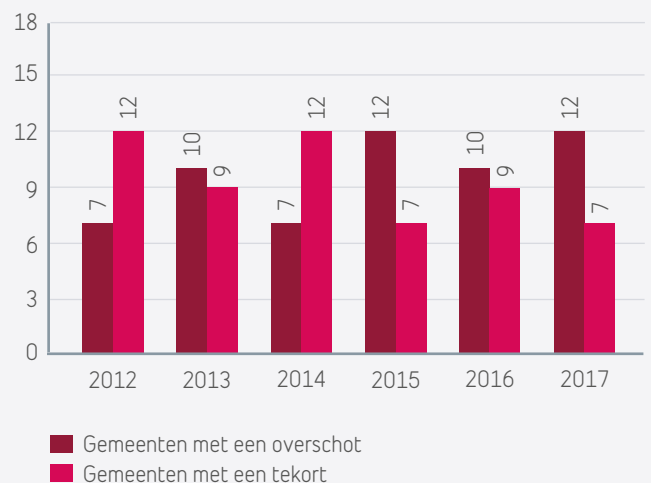
Voor het **algemeen totaal** bedraagt het saldo voor alle Brusselse gemeenten samen 134 miljoen EUR. Hoewel 5 gemeenten nog altijd een tekort vertonen, laat het saldo algemeen totaal de voorbije jaren toch een duidelijke verbetering optekenen. Van 58,6 miljoen EUR (2,6% van de ontvangsten) in 2014 tot 134,6 miljoen EUR (5,4% van de gewone ontvangsten) in 2017.

Evolutie van de budgetsaldi van de Brusselse gemeenten (in % van de gewone ontvangsten) – Budget 2008-2016

■ Saldo eigen dienstjaar
 ■ Saldo algemeen totaal

Aantal gemeenten met een overschot en een tekort voor het eigen dienstjaar 2008-2017

De lokale besturen en het veiligheidsbeleid (politie- en hulpverleningszones)

De lokale besturen spelen een centrale rol bij de uitvoering van het veiligheidsbeleid. Zowel de lokale politie als de hulpdiensten (brandweer en civiele veiligheid) staan in voor de veiligheid van de burgers. Met hun interventies verzorgen ze een primordiale dienst op het terrein.

In de loop van de voorbije jaren werd de institutionele context van beide diensten op lokaal vlak grondig hervormd. Met de oprichting van de politiezones in 2001 en de hulpverleningszones in 2015 ontstonden immers nieuwe lokale publieke entiteiten.

De hulpverleningszones en politiezones vertonen veel gelijkenissen op het vlak van organisatie en financiering:

- > De principes die de algemene organisatie en de werking regelen (kaderwet en uitvoeringsbesluiten) behoren tot de bevoegdheid van de federale overheid.
- > Personeel, werking en investeringen, die vóór de hervorming rechtstreeks werden voorzien door de gemeenten, worden nu toevertrouwd aan een nieuwe entiteit (zone) die beschikt over organisatorische en boekhoudkundige autonomie.
- > Met uitzondering van de ééngemeentepolitiezones is de organisatie van de zones in handen van een structuur met meerdere gemeenten, waardoor ook meerdere gemeenten de middelen leveren.
- > Het budget van de zones wordt in hoofdzaak gefinancierd vanuit twee bronnen: een federale dotatie en de gemeentelijke dotaties. De toelagen van de gemeenten binnen een zone worden elk jaar vastgelegd op basis van een akkoord tussen de betrokken gemeenteraden. Komt men niet tot een overeenkomst, dan bepaalt de wet welke verdeelsleutel de gemeenten moeten volgen.
- > Het stelsel van de financiering van de zones bepaalt dat, als de zone niet over voldoende middelen beschikt om de uitgaven te dekken die nodig zijn voor de uitvoering van haar opdracht, het verschil wordt bijgesteld door de gemeenten die er deel van uitmaken.

De financiën van de politiezones

De politiezones, operationele eenheden van de lokale politie

Sinds begin 2000 zijn de ordediensten in België gestructureerd in twee aanvullende niveaus: de federale politie en de lokale politie.

Het Belgische grondgebied telt in 2017 188 politiezones, na de fusie van meerdere Vlaamse politiezones op zoek naar schaalgroottes. Vlaanderen telt 110 zones, Wallonië 72 en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest 6, wat grosso modo in verhouding staat tot het bevolkingsaantal van elk van die gewesten, met dien verstande dat Brussel een hogere bevolkingsdichtheid heeft (zie tabel hiernaast). 41 zones vallen samen met het grondgebied van één enkele gemeente (de zgn. ééngemeentezones) en 147 met het grondgebied van meerdere gemeenten (de zgn. meergemeentezones).

In België heeft een politiezone een gemiddeld personeelsbestand van 179 voltijdse equivalenten (VTE), een gemiddeld grondgebied telt ongeveer 3 gemeenten (of 162 km²) en een gemiddelde bevolking van 59.936 inwoners. Tussen de politiezones bestaan er echter onderling grote verschillen qua bevolkingsomvang, het grondgebied dat ze bestrijken en het aantal personeelsleden. De federale wetgever bepaalde vijf categorieën of clusters op basis van de verstedelijkingsgraad van de gemeenten die deel uitmaken van een politiezone. Elke zone behoort tot een bepaalde cluster.

Deze analyse toont totaalcijfers voor alle politiezones van het land, behalve wanneer de regio expliciet wordt vermeld. Meer statistieken per regio zijn beschikbaar op www.belfius.be/onzestudies.

Algemene kenmerken van de politiezones per regio⁹

De zes Brusselse zones onderscheiden zich door een veel grotere gemiddelde bevolking (197.982 inwoners) en een veel groter personeelsbestand (1.037 VTE). Dat bijzondere kenmerk heeft veel te maken met het uitgesproken stedelijke karakter van Brussel.

De link tussen de verstedelijkingsgraad en het personeelsbestand in de betrokken politiezones wordt overigens bevestigd in de tabel hieronder, die de indeling geeft van de politiezones op basis van de clusters die werden vastgelegd door de Federale Overheidsdienst (FOD) Binnenlandse Zaken.

	Aantal politiezones	Gemiddeld aantal gemeenten	Gemiddelde bevolking	Gemiddelde oppervlakte	Gemiddeld personeelsbestand (VTE) per zone
Vlaanderen	110	2,8	58.889	122,9	153
Wallonië	72	3,6	50.031	233,9	149
Brussel	6	3,2	197.982	26,9	1.037
Totaal	188	3	59.936	162,4	179

Algemene kenmerken van de politiezones op basis van de typologie van de FOD Binnenlandse Zaken

Typologie	Aantal politiezones	Gemiddeld aantal gemeenten	Gemiddelde bevolking	Gemiddelde oppervlakte	Gemiddeld personeelsbestand (VTE) per zone
Cluster 1 (sterk verstedelijkt)	5	1,2	287.463	114,2	1.679
Cluster 2	22	2,6	115.151	114,3	409
Cluster 3	49	2,2	48.108	83,7	114
Cluster 4	61	3,2	47.568	164,5	101
Cluster 5 (zeer landelijk)	51	4,3	39.967	260,8	91
Totaal	188	3	59.936	162,4	179

Kader van de analyse

De financiële analyse van de politiezones baseert zich op de gegevens die werden ingezameld uit de begroting 2017. Met 165 politiezones op 188 vertegenwoordigt de steekproef 90% van de totale bevolking. Gemeten volgens de typologie van de zones blijkt dat de representativiteit 100% bedraagt in de meest verstedelijkte zones (cluster 1) en dat die uitkomt in de buurt van 92% in de zones van categorie 3. Het zijn de meer landelijke zones (clusters 4 en 5) en de vrij verstedelijkte zones (cluster 2) die het minst goed vertegenwoordigd zijn (85% tot 89%). Per gewest bekeken bedraagt de representativiteit van de zones gemeten volgens het bevolkingsaantal 95% voor Vlaanderen, 82,4% voor Wallonië en 81,2% voor Brussel.

Om voor alle zones samen een financiële situatie te kunnen weergeven, werden de ontbrekende gegevens voor de begroting van 2017 geëxtrapoleerd.

⁹ Het gemiddelde personeelsbestand wordt berekend in voltijdse equivalenten op basis van de statistieken van de FOD Binnenlandse Zaken eind 2014, met daarin zowel het operationeel kader van de lokale politie als het administratief en logistiek kader (CALOG).

Gewone ontvangsten van de politiezones

De begroting 2017 vertegenwoordigt voor alle politiezones samen een bedrag van 2.971 miljoen EUR aan gewone ontvangsten, of 264 EUR per inwoner (zie onderstaande tabel). Dat bedrag wordt gespreid over de regio's: Vlaanderen 50,7%, Wallonië 30,8% en Brussel 18,5%.

De zones van het Brusselse Gewest ontvangen 462 EUR per inwoner, wat bijna het dubbele is van de andere gewesten en van het nationale gemiddelde.

De stijging van de ontvangsten in 2017, in vergelijking met het vorige dienstjaar, belooft gemiddeld 2,7%. Die toename is echter groter in Wallonië (3,1%) en in Vlaanderen (3%) dan in Brussel (1,4%).

De structuur van de ontvangsten geeft een idee van de soort ontvangsten. Zo is 99% van de exploitatie-ontvangsten van de politiezones afkomstig van de andere bevoegdheidsniveaus, vooral van de gemeenten die deel uitmaken van de zones (61%) en van de federale overheid (34%). De gemeentetoelagen samen dienen om te komen tot een begrotingsevenwicht voor de zone. De eigen financiering door de zones is dus verwaarloosbaar met een aandeel van slechts 1% (alle ontvangsten uit prestaties samen, d.w.z. de rechtstreekse vergoedingen voor opdrachten van de zones en de schuldontvangsten, in hoofdzaak de opbrengst van thesauriebeleggingen).

Toch is het relatieve belang van de gemeentelijke en de federale toelagen niet homogeen, niet alleen tussen de regio's maar ook tussen de clusters van politiezones, zoals blijkt uit de twee grafieken hiernaast.

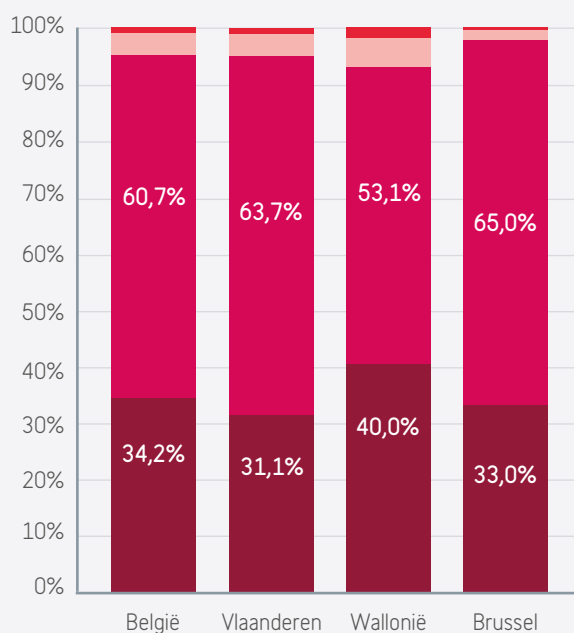
De gemeentelijke toelage in Brussel en in Vlaanderen is het grootst met een aandeel in de totale exploitatie-ontvangsten van respectievelijk 65% en 64%. In Wallonië ligt die verhouding op slechts 53% en wordt het verschil met de andere gewesten ruimschoots gecompenseerd door het gewicht van de federale dotatie (40% tegen 33% in Brussel en 31% in Vlaanderen). Dat kan worden verklaard door het overwicht in Wallonië van de zones in een landelijke omgeving.

We stellen immers een rechtstreeks verband vast tussen de verstedelijkingsgraad en het relatieve aandeel van de gemeentelijke en federale dotaties in de totale ontvangsten van de politiezones. Hoe meer verstedelijkt een zone is (cluster 1), hoe groter de gemeentelijke dotatie in verhouding tot de federale dotatie. Zo hangen de zones van cluster 1 (die sterk verstedelijkt zijn) voor 69% af van de dotaties van de gemeenten die er deel van uitmaken en voor 27,8% van de federale toelagen. De zones van cluster 5 (die zeer landelijk zijn) vertonen een relatief evenwichtige financiering tussen de gemeentelijke dotaties (48,4%) en de federale dotaties (44,2%).

Structuur van de gewone ontvangsten van de politiezones - Begroting 2017

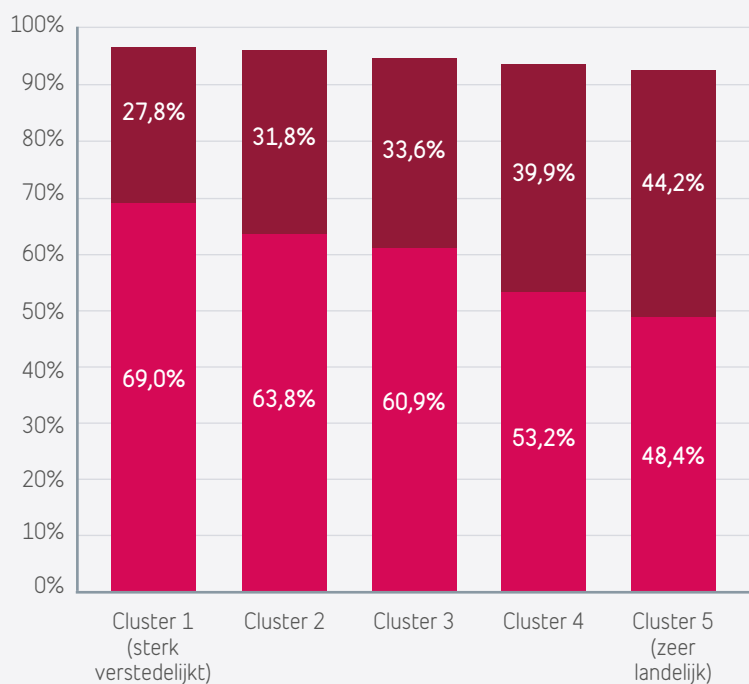
Gewone ontvangsten	In Mio EUR	In EUR/inw.	Vershil 2016-2017
Prestaties	28,8	3	48,0%
Overdrachten waarvan	2.933,1	260	2,4%
<i>Federale en andere toelagen</i>	<i>1.016,1</i>	<i>90</i>	<i>4,0%</i>
<i>Gemeentetoelage</i>	<i>1.803,5</i>	<i>160</i>	<i>1,6%</i>
Schulden	9,1	1	2,3%
Totale ontvangsten	2.971,0	264	2,7%
Vlaanderen	1.507,0	233	3,0%
Wallonië	914,7	254	3,1%
Brussel	549,3	462	1,4%

Structuur van de gewone ontvangsten van de politiezones per regio - Begroting 2017

- Overdrachten - Federale toelagen
- Overdrachten - Gemeentetoelagen
- Overdrachten - Andere
- Overige ontvangsten

Relatief belang van de gemeentelijke en de federale toelagen volgens verstedelijkingsgraad (clusters) - Begroting 2017

- % Federale toelagen
- % Gemeentetoelagen

Gewone uitgaven van de politiezones

In de begroting 2017 van de politiezones belopen de gewone uitgaven 2.980 miljoen EUR of 264 EUR per inwoner (zie tabel hieronder). Er zijn wel regionale verschillen. Met 470 EUR per inwoner tonen de zones van het Brusselse Gewest het hoogste uitgavniveau, gevolgd door de Waalse zones (253 EUR per inwoner) en de Vlaamse zones (233 EUR per inwoner). Logischerwijze stemt die rangschikking overeen met die van de ontvangsten.

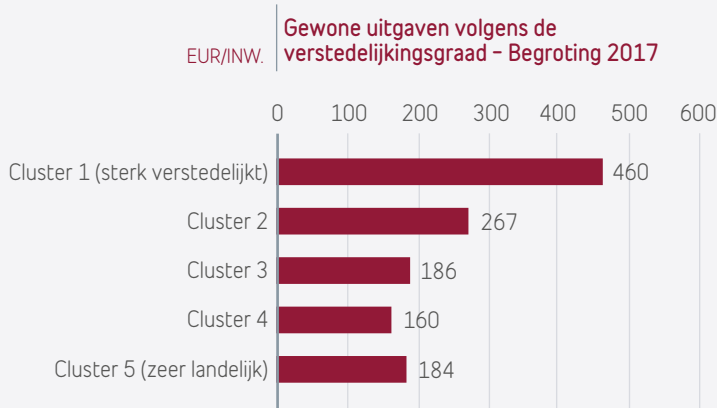
Uitgedrukt in EUR per inwoner zijn er eveneens specifieke kenmerken volgens de verstedelijkingsgraad, zoals blijkt uit onderstaande grafiek. In het algemeen nemen de uitgaven toe met de verstedelijkingsgraad, net als de de facto-ontvangsten. Zo noteren de zones van cluster 1 (sterk verstedelijkt) een gemiddeld uitgavniveau van 460 EUR per inwoner, wat meer dan het dubbele is van de zones van cluster 5 (zeer landelijk) met gemiddeld 184 EUR per inwoner. Alle Brusselse zones bevinden zich in de verstedelijkte clusters 1 en 2.

De gewone uitgaven nemen toe met 3,7% ten opzichte van de begroting 2016, wat tweemaal sneller is dan de groei van de ontvangsten. De uitgavengroei voor de Vlaamse zones is het sterkst (4,6%), terwijl het groeiritme van de Waalse en Brusselse zones dicht bij elkaar liggen en de uitgaven toenemen met 2,9% en 2,7%.

De lonen en de vergoedingen van de meer dan 33.000 VTE in dienst van de politiezones nemen niet minder dan 2.576 miljoen EUR voor hun rekening of 86,5% van de totale uitgaven van de zones. Het is die categorie van uitgaven die grotendeels het groeitempo van de uitgaven van de zones bepaalt (d.w.z. 4,4% groei tussen 2016 en 2017, en 3,7% voor de totale uitgaven). De werkingsuitgaven vormen de tweede uitgavenrubriek, met een aandeel van 10,2% van het totaal en een matige groei in vergelijking met 2016 (+0,7%).

Structuur van de gewone uitgaven van de politiezones - Begroting 2017

Gewone uitgaven	In Mio EUR	In EUR/inw.	Vershil 2015-2016
Personeel	2.576,1	229	4,4%
Werking	303,5	27	0,7%
Overdrachten	19,0	2	-15,8%
Schuld	81,1	7	-0,1%
Totale uitgaven	2.979,8	264	3,7%
Vlaanderen	1.508,8	233	4,6%
Wallonië	912,6	253	2,9%
Brussel	558,4	470	2,7%

Investerings van de politiezones

De politiezones investeren elk jaar om de uitrusting en de infrastructuur te moderniseren of in stand te houden, wat noodzakelijk is voor hun administratieve organisatie en voor de uitoefening van de veiligheidstaken: commissariaat, interventievoertuigen, kantoorbenodigdheden ...

Voor 2017 trekken de politiezones in de buitengewone begroting een bedrag uit van 176,7 miljoen EUR voor investeringen, of 15,7 EUR per inwoner. Het investeringsvolume is hiermee 8,2% kleiner dan in het budget 2016. De Vlaamse zones tekenen voor 54% van dit globaal budget, gevolgd door de Waalse en de Brusselse zones met respectievelijk 30% en 16%. Ook hier zijn het de Brusselse zones die, uitgedrukt in EUR per inwoner, opvallen met relatief hoge investeringsuitgaven van 24,2 EUR per inwoner tegen gemiddeld 14,7 EUR per inwoner in de andere gewesten.

Investerings van de politiezones: totaal budget en regionale indeling – Begroting 2017

	In Mio EUR	%	In EUR/inw.
Totaal	176,7	100%	15,7
Vlaanderen	95,1	54%	14,7
Wallonië	52,8	30%	14,7
Brussel	28,8	16%	24,2

Financiële situatie van de politiezones

Voor het begrotingsjaar 2017 noteren de politiezones samen een negatief saldo voor het eigen dienstjaar van -8,8 miljoen EUR of 1,4 EUR per inwoner, wat in contrast staat tot het overschot dat ze in 2016 noteerden. Met het saldo van de overboekingen en het saldo van de vorige dienstjaren erbij geteld, vertoont het saldo voor het algemeen totaal een overschot van 23,4 miljoen EUR of 2,1 EUR per inwoner.

We zien ook sterke regionale verschillen in de financiële situatie van de politiezones.

De **Vlaamse politiezones** noteren een licht tekort voor het eigen dienstjaar (-1,8 miljoen EUR of -0,3 EUR per inwoner) maar behouden een overschot voor het saldo algemeen totaal (18 miljoen EUR of 2,8 EUR per inwoner).

De **Brusselse zones** begroten een tekort voor het eigen dienstjaar (-9,1 miljoen EUR of -7,6 EUR per inwoner), maar behouden voor het saldo algemeen totaal een overschot (5,6 miljoen EUR of 4,7 EUR per inwoner).

De **Waalse zones** daarentegen geven een omgekeerd beeld te zien, nl. een overschot van 2,1 miljoen EUR (0,6 EUR per inwoner) voor het eigen dienstjaar en saldo algemeen totaal dat dicht bij een evenwicht ligt (-0,2 EUR per inwoner).

Financiële situatie – Begroting 2017

	In Mio EUR	In EUR/inw.
Eigen dienstjaar		
Ontvangsten	2.971,0	258,6
Uitgaven	2.979,8	257,2
Saldo	-8,8	-1,4
Algemeen totaal		
Ontvangsten	3.122,6	277,1
Uitgaven	3.099,1	275,0
Saldo	23,4	2,1

Financiële situatie van de politiezones per regio – Begroting 2017

	Vlaanderen		Wallonië		Brussel	
	In Mio EUR	In EUR/inw.	In Mio EUR	In EUR/inw.	In Mio EUR	In EUR/inw.
Saldo eigen dienstjaar	-1,8	-0,3	2,1	0,6	-9,1	-7,6
Saldo algemeen totaal	18,0	2,8	-0,2	0,0	5,6	4,7

De financiën van de hulpverleningszones

De hervorming van de hulpdiensten

De tragische gebeurtenissen in Gellingen in 2004 zetten de wetgever ertoe aan een groot project op te starten om de civiele veiligheid te hervormen en te moderniseren, naar het voorbeeld van wat voordien voor de politie was gebeurd.

Na de voorbereiding in de parlementaire commissie (Commissie Paulus) en de invoering van nieuwe wetgeving (kaderwet van 15 mei 2007 in verband met de civiele veiligheid), is na iets minder dan tien jaar de hervorming van de civiele veiligheid een feit op het terrein.

De wet bepaalde immers dat er minstens één hulpverleningszone per provincie¹⁰ moest zijn en verplichtte elke Vlaamse en Waalse gemeente om zich

bij één enkele hulpverleningszone aan te sluiten. Op operationeel vlak coördineert een hulpverleningszone de activiteiten van de diverse hulpverleningsposten op haar grondgebied. Zo werden 250 bestaande brandweerdiensten geleidelijk aan ondergebracht in 34 hulpverleningszones, waarvan 20 in Vlaanderen en 14 in Wallonië. In 2014 werden al die diensten gekoppeld aan "prezones". In de loop van 2015 werden die dan omgevormd tot de eigenlijke hulpverleningszones. Vanaf 2016 konden alle hulpverleningszones begrotingsdocumenten voorleggen.

Onze financiële analyse baseert zich op die boekhoudkundige staten.

Methodologisch kader

Voor 2017 verzamelde Belfius de initiële begrotingen van 27 hulpverleningszones op 34 (79% van de zones). De geëxtrapoleerde bedragen in de analyse vormen daarom slechts een raming, waarbij het volume van vooral de toelagen afwijkt van de analyse over 2016 met een volledige set van cijfers. De evolutie van de bedragen daarentegen kon berekend worden op basis van de constante steekproef van 27 beschikbare documenten. Omdat zeven zones ontbreken, is een analyse volgens indeling in clusters onmogelijk.

Voor de zone die een intercommunale is (met een algemene boekhouding), hebben wij de economische classificatie van de gewone ontvangsten en uitgaven van die zone geëxtrapoleerd door rekening te houden met de identificeerbare personeelsuitgaven van de zone (die er het grootste deel van uitmaken) en de structuur van de gewone ontvangsten en uitgaven van de groep (cluster) waartoe die zone behoort.

Deze analyse omvat de samengevoegde gegevens (Vlaanderen en Wallonië) per groep van zones (clusters) zoals gedefinieerd door de federale wetgever*. Elke zone werd toegewezen aan een cluster op basis van drie criteria: de bevolking, het aantal hulpverleningsposten en het operationeel personeelsbestand. Afhankelijk van het aantal verkregen punten behoren de zones tot een categorie die gaat van cluster 1 (zones met het minst aantal punten) tot cluster 4 (zones met het grootst aantal punten).

Steekproef	Aantal hulpverleningszones			
	Cluster	Wallonië	Vlaanderen	Totaal
	1	5	2	7
	2	3	8	11
	3	2/3	4/6	6/9
	4	0/3	3/4	3/7
	Totaal	10/14	17/20	27/34

* KB van 26/02/2014 tot indeling van de zones in categorieën bedoeld in artikel 14/1 van de wet van 15 mei 2007 betreffende de Civiele Veiligheid.

¹⁰ De organisatie in hulpverleningszones geldt niet voor de Brusselse gemeenten die sinds 1990 worden bediend door een instelling van openbaar nut (DBDMH), gefinancierd door het Brussels Gewest en de Brusselse agglomeratie. Bij wijze van uitzondering behoudt ook de hulpverleningszone LIÈGE ZONE 2 zijn historische vorm van een intercommunale.

Gewone uitgaven van de hulpverleningszones

Voor het eigen dienstjaar 2017 schreven de 34 hulpverleningszones op hun budget gewone uitgaven in voor een totaalbedrag van 691,1 miljoen EUR (69 EUR per inwoner). 58% van die totale uitgaven heeft betrekking op de Vlaamse zones en 42% op de Waalse zones, wat licht verschilt van de verdeling van de bevolking over die regio's (respectievelijk 64,3% en 35,7%).

Onderstaande tabel en de grafieken op de volgende blz. bieden een overzicht van de structuur van de uitgaven:

Structuur van de gewone uitgaven van de hulpverleningszones - Budget 2017

	Vlaanderen			Wallonië			Totaal		
	In Mio EUR	In EUR /inw.	Evolutie 2016-2017	In Mio EUR	In EUR /inw.	Evolutie 2016-2017	In Mio EUR	In EUR /inw.	Evolutie 2016-2017
Personeel	316,7	49	4,6%	230,4	64	5,1%	547,1	54	4,8%
Werking	73,5	11	4,1%	40,0	11	-12,9%	113,6	11	-1,1%
Overdracht	5,6	1	-33,8%	5,2	1	-39,0%	10,8	1	-35,5%
Schuld	6,1	1	68,7%	12,3	3	23,4%	18,3	2	33,4%
Overboekingen dienstjaren	0,0	0	0,0%	1,3	0	-33,9%	1,3	0	-91,0%
Totale uitgaven	401,9	62	2,7%	289,2	80	2,0%	691,1	69	2,5%

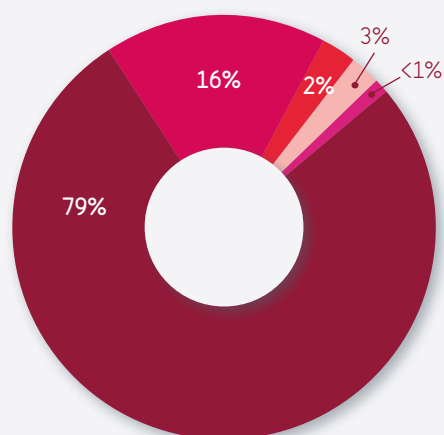
De gewone uitgaven van de hulpverleningszones bestaan voor 96% uit twee grote rubrieken:

- > 79% voor personeelsuitgaven of 54 EUR per inwoner;
- > 16% voor werkingsuitgaven of 11 EUR per inwoner.

Twee specifieke regionale verschillen springen in het oog. Ten eerste ligt het uitgavenniveau in EUR per inwoner hoger in Wallonië dan in Vlaanderen, namelijk 80 EUR tegen 62 EUR. Ten tweede belopen de schulduitgaven in Wallonië meer dan 12 miljoen EUR, het dubbele dan in Vlaanderen. Dit is een gevolg van een grotere overdracht van bepaalde leningen van de Waalse gemeenten naar de hulpverleningszones waar ze deel van uitmaken.

Ten opzichte van het budget 2016 groeiden de uitgaven aan met 2,5%, voornamelijk doordat de personeelskosten opliepen (+4,8%). De hogere personeelskosten gelden voor de zones van beide regio's en hebben onder meer te maken met het aanwerven of overnemen van bijkomend personeel. Ook de hogere werkingskosten verklaren althans in de Vlaamse zones een hoger budget in 2017.

Structuur van de gewone uitgaven van de hulpverleningszones - Budget 2017

- Personeel
- Werking
- Overdrachten
- Schulduitgaven
- Overboekingen dienstjaren

Gewone ontvangsten van de hulpverleningszones

	Vlaanderen			Wallonië			Totaal		
	In Mio EUR	In EUR/inw.	Evolutie 2016-2017	In Mio EUR	In EUR/inw.	Evolutie 2016-2017	In Mio EUR	In EUR/inw.	Evolutie 2016-2017
Prestaties	27,2	4	-2,1%	25,5	7	-2,6%	52,7	5	-2,3%
Overdrachten	380,1	59	4,9%	270,3	75	3,9%	650,4	65	4,6%
Schuld- ontvangsten	0,0	0	26,1%	0,0	0	-47,4%	0,1	0	5,2%
Overboekingen dienstjaren	0,0	0	0,0%	43,7	12	-	43,7	4	0,0%
Totale ontvangsten	407,4	63	4,4%	339,5	94	3,5%	746,9	74	4,1%

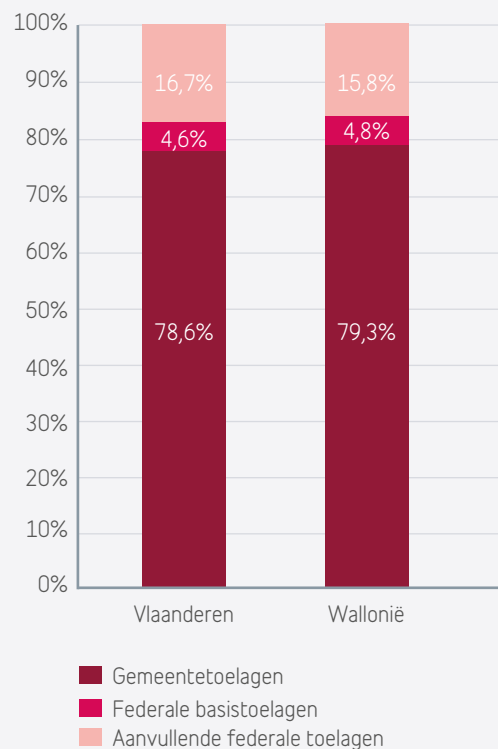
Voor het eigen dienstjaar 2017 ramen we via extrapolatie dat de 34 hulpverleningszones op hun budget gewone uitgaven noteren voor een totaalbedrag van 746,9 miljoen EUR (74 EUR per inwoner). Dit bedrag ligt 4,1% hoger dan in 2016. De groei van de ontvangsten is daarmee ook hoger dan die van de uitgaven.

Net zoals bij de gewone uitgaven liggen de gewone ontvangsten van de Waalse zones uitgedrukt in EUR per inwoner hoger dan in de Vlaamse zones: respectievelijk 94 EUR tegen 63 EUR.

Van de ontvangsten komt 93% uit overdrachten van andere overheidsniveaus die de werking van de hulpverleningszones financieren, tegenover slechts 7% vergoeding uit prestaties. De toename van de overdrachten met 4,6% verklaart dan ook volledig het hogere ontvangstenbudget.

De **ontvangsten uit overdrachten**, voorzien volgens het wettelijke kader van de hervorming, vormen met 650,4 miljoen EUR of 65 EUR per inwoner de belangrijkste bron van inkomsten van de zones.

Verdeling van de toelagen tussen federaal en gemeenten, per regio - Budget 2017

De **gemeentetoelagen** vormen de belangrijkste bron van gewone ontvangsten van de hulpverleningszones. Zij worden in principe bepaald op basis van een consensus tussen de gemeenten van elke zone. Komt men niet tot een overeenkomst, dan is het de provinciegouverneur die de knoop moet doorhakken, rekening houdend met de criteria die werden vastgelegd bij koninklijk besluit. Het gaat dan om criteria zowel m.b.t. de gemeente (oppervlakte, aanwezige risico's, gemiddelde interventietijd op gemeentelijk grondgebied, financiële draagkracht) als m.b.t. de bevolking (de residentiële en de beroepsactieve bevolking, met een weging van op zijn minst 70%, het kadastraal inkomen en het belastbaar inkomen).

De **federale basisdotatie** is met 32,1 miljoen EUR of 3,2 EUR per inwoner de tweede grootste bron van inkomsten voor de hulpverleningszones. Dit krediet dat ingeschreven staat in de federale begroting, wordt verdeeld over de diverse zones op basis van een verdelcoëfficiënt berekend als een gewogen gemiddelde van de volgende coëfficiënten: het percentage van de bevolking van de zone in alle zones samen (70%), het percentage van de beroepsactieve bevolking van de zone in alle zones samen (15%), het percentage van het kadastraal inkomen van de zone in alle zones samen (5%), het percentage van het belastbaar inkomen van de zone in alle zones samen (5%), het percentage van de aanwezige risico's van de zone in alle zones samen (10%) en het percentage van de oppervlakte van de zone (15%). Alle zones krijgen die dotatie toegewezen.

De wetgever heeft eveneens een **aanvullende federale dotatie** voorzien ter compensatie van de operationele kosten van de zones. Die dotatie van 111,9 miljoen EUR bestaat uit vier delen:

- > een bedrag m.b.t. de eindeloopbaanmaatregelen: het federaal krediet wordt verdeeld over de zones, afhankelijk van het aantal professionele brandweerlieden van de zone;
- > een bedrag voor de operationele werking van de zone: het federaal krediet wordt verdeeld over de zones, afhankelijk van het aandeel van de zone in de totale bevolking en van het aandeel van de oppervlakte van de zone in de totale oppervlakte;
- > een bedrag voor het mandaat van commandant van de zone, dat bepaald wordt bij koninklijk besluit;
- > een bedrag voor de harmonisering van de statuten, dat eveneens bepaald wordt bij koninklijk besluit.

De zones hebben die bedragen in hun begroting ingeschreven, hetzij apart, hetzij globaal. De federale toelagen voor 2017 nemen toe met 5% en verklaren de sterke toename van de ontvangsten. Uit de gemeentebudgetten bleek daarentegen al dat de gemeentetoelagen voor de brandweertzones eerder iets terugliepen in 2017 voor de Vlaamse zones en stabiel bleven voor de Waalse zones.

Door alle federale en gemeentelijke dotaties samen te voegen, is het mogelijk de verhouding tussen de bijdrage van de gemeenten en die van het federale niveau in de financiering van de hulpverleningszones te berekenen.

Voor 2017 komen we uit op een verdeling 79% - 21% tussen de gemeentelijke en de federale financiering van de hulpverleningszones. Dat is een verbetering in vergelijking met de situatie 90% - 10% van vóór de hervorming en een lichte verbetering tegenover de eerste analyse in 2016. Er is echter nog groeimarge in de richting van een evenwichtige financiering van 50% federaal en 50% gemeenten, zoals ook werd vooropgesteld bij de hervorming.

De **overige ontvangsten uit overdrachten** bestaan uit

- > een dotatie voor dringende medische hulpverlening;
- > een dotatie van de provincie voor de Naamse zones en enkele Luikse; en
- > in bepaalde zones bijdragen van de privésector, wellicht voor het dekken van bepaalde specifieke risico's.

De hulpverleningszones kunnen zich laten vergoeden voor geleverde diensten, zoals bijvoorbeeld in het kader van dringende medische hulpverlening (ziekenwagens). De hervorming voorziet en omkadert dit. Die inkomsten worden in de begroting opgenomen als ontvangsten uit **prestaties** en kwamen in 2017 uit op 52,7 miljoen EUR of 5 EUR per inwoner. Een groot deel van de opbrengst uit prestaties komt voort uit het inzetten van de ziekenwagens.

Gemeenten

Provincies

OCMW's

Politiezones

Hulpverleningszones

Deze studie werd gerealiseerd door:

Anne-Leen Erauw, Arnaud Dessoy
en Geoffrey Filleul
Research Belfius Bank
Tel.: 02 222 56 10
E-mail: belfius-research@belfius.be

De studie alsook de bijbehorende statistieken
kunnen geraadpleegd worden op Publink en
op www.belfius.be/onzestudies.

